

Konsumenträttsliga frågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet närmare 50 motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna 2000 och 2001 på det konsumenträttsliga området. Motionsyrkandena rör bl.a. elektronisk handel, olika former av marknadsföring, resegarantilagen, nätverksförsäljning, god fastighetsmäklarsed, kreditprövning och borgensåtaganden.

Med hänvisningar till bl.a. tidigare ställningstaganden samt pågående utrednings- och beredningsarbete föreslår utskottet att samtliga motionsyrkanden skall avslås.

Till betänkandet har fogats tio reservationer och fem särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Bakgrund.....	6
Utskottets överväganden.....	8
Elektronisk handel.....	8
Allmän bakgrund.....	8
Distansavtalsdirektivet och distansavtalslagen.....	10
E-handelsdirektivet.....	12
Allmänna frågor om e-handel.....	14
Obeställd reklam.....	17
Allmän bakgrund.....	17
Gällande rätt.....	18
Egenåtgärder.....	19
Pågående lagstiftningsarbete inom EU.....	20
Motionerna.....	21
Tidigare ställningstaganden.....	22
Utskottets ställningstagande.....	23
Könsdiskriminerande reklam.....	24
Allmän bakgrund.....	24
Egenåtgärder.....	24
Motionerna.....	25
Tidigare ställningstaganden.....	26
Utskottets ställningstagande.....	26
Reklam riktad till barn, m.m.....	27
Gällande rätt.....	27
Motionerna.....	28
Utskottets ställningstagande.....	29
Marknadsföring av lotter.....	30
Motionen.....	30
Pågående arbete.....	30
Utskottets ställningstagande.....	31
Resegarantilagen.....	31
Gällande rätt.....	31
Motionen.....	32
Utskottets ställningstagande.....	32
Nätverksförsäljning.....	33
Allmän bakgrund.....	33
Motionen.....	33
Pågående arbete.....	33
Utskottets ställningstagande.....	34
Diskriminering av konsumenter.....	34

Allmän bakgrund.....	34
Diskriminering vid fastighetsförmedling.....	35
Diskriminering vid kreditprövning.....	36
Borgensåtaganden	37
Gällande rätt	38
Motionen	38
Utskottets ställningstagande	38
Konsumentskydd för tågresenärer.....	39
Motionen	39
Pågående arbete.....	40
Utskottets ställningstagande	40
Barnhjälmor.....	40
Allmän bakgrund.....	40
Motionen	41
Utskottets ställningstagande	41
Övriga frågor.....	42
Betalning av kontrollavgift vid olovlig parkering	42
Konsumentbevakning av trädgårdsväxter.....	43
Standardiserad färgsättning av mjölkförpackningar	43
Reservationer	44
1. Distansavtalsdirektivet (punkt 1).....	44
2. E-handelsdirektivet (punkt 2).....	44
3. Elektronisk handel (punkt 3).....	45
4. Elektronisk handel (punkt 3).....	46
5. Obeställd e-postreklam (punkt 4).....	47
6. Andra åtgärder mot könsdiskriminerande reklam (punkt 6).....	47
7. Reklam riktad till barn (punkt 7).....	48
8. Nätverksförsäljning (punkt 11)	49
9. Kreditprövning (punkt 13).....	49
10. Borgensåtaganden (punkt 14).....	50
Särskilda yttranden.....	51
1. Obeställd e-postreklam.....	51
2. Lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam.....	51
3. Marknadsföring av lotter.....	51
4. God fastighetsmäklarsed	51
5. Konsumentskydd för tågresenärer.....	52
Bilaga Förteckning över behandlade förslag.....	53
Motioner från allmänna motionstiden 2000/01	53
Motioner från allmänna motionstiden 2001/02	56

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Distansavtalsdirektivet

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:L714 och 2000/01:T717 yrkande 11.

Reservation 1 (m)

2. E-handelsdirektivet

Riksdagen avslår motion 2001/02:L343 yrkandena 2 och 3.

Reservation 2 (m)

3. Elektronisk handel

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:L720, 2000/01:U623 yrkande 4, 2000/01:T706, 2000/01:T717 yrkande 12, 2001/02:L343 yrkande 1, 2001/02:L349, 2001/02:T409 yrkande 1, 2001/02:T465 yrkande 9 och 2001/02:T466 yrkande 6.

Reservation 3 (m)

Reservation 4 (c)

4. Obeställd e-postreklam

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:L609, 2000/01:L702, 2000/01:L709, 2000/01:L711, 2000/01:L719, 2001/02:L223 och 2001/02:L275.

Reservation 5 (v, c)

5. Lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:L717 och 2001/02:L350.

6. Andra åtgärder mot könsdiskriminerande reklam

Riksdagen avslår motion 2001/02:L227.

Reservation 6 (v)

7. Reklam riktad till barn

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf274 yrkande 38, 2001/02:L362, 2001/02:K370 yrkandena 2 och 3 och 2001/02:So495 yrkande 20.

Reservation 7 (v)

8. Marknadsföring av krigsleksaker

Riksdagen avslår motion 2000/01:L716.

9. Marknadsföring av lotter

Riksdagen avslår motion 2000/01:L718.

10. Resegarantilagen

Riksdagen avslår motion 2001/02:L293.

11. Nätverksförsäljning

Riksdagen avslår motion 2000/01:L708.

*Reservation 8 (kd)***12. God fastighetsmäklarsed**

Riksdagen avslår motion 2000/01:L703.

13. Kreditprövning

Riksdagen avslår motion 2000/01:L713.

*Reservation 9 (v)***14. Borgensåtaganden**

Riksdagen avslår motion 2000/01:L710.

*Reservation 10 (v)***15. Konsumentskydd för tågresenärer**

Riksdagen avslår motion 2001/02:L340.

16. Barnhjälm

Riksdagen avslår motion 2001/02:L318.

17. Betalningsfrist

Riksdagen avslår motion 2001/02:L211.

18. Konsumentbevakning av trädgårdsväxter

Riksdagen avslår motion 2000/01:MJ232 yrkande 1.

19. Standardiserad färgsättning av mjölkkartonger

Riksdagen avslår motion 2000/01:L712.

Stockholm den 5 mars 2002

På lagutskottets vägnar

Tanja Linderborg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tanja Linderborg (v), Rolf Åbjörnsson (kd), Christel Anderberg (m), Rune Berglund (s), Karin Jeppsson (s), Henrik S Järrel (m), Nikos Papadopoulos (s), Elizabeth Nyström (m), Marina Pettersson (s), Christina Nenes (s), Tasso Stafilidis (v), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m), Anders Berglöv (s), Raimo Pärssinen (s), Petra Gardos (m) och Agne Hansson (c).

Bakgrund

Lagstiftningsarbetet på det konsumenträttsliga området inleddes i början av 1970-talet. Sedan dess har en lång rad lagar stiftats i syfte att skydda konsumenterna och stärka deras rättsliga ställning på marknaden. Den konsumenträttsliga lagstiftningen består av dels marknadsrättsliga regler som syftar till att skydda konsumenternas kollektiva intressen, dels civilrättsliga regler som tar sikte på enskilda rättsförhållanden mellan näringsidkare och konsumenter. Därutöver har även reformer genomförts på processrättens område i syfte att underlätta tvistlösning på konsumentområdet.

Den centrala lagen på marknadsrättens område är marknadsföringslagen (1995:450). Andra viktiga lagar är produktsäkerhetslagen (1988:1604), prisinformationslagen (1991:601), lagen (1992:1326) om personlig skyddsutrustning för privat bruk och lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. På det civilrättsliga området kan nämnas konsumenttjänstlagen (1985:716), konsumentköplagen (1990:932), konsumentkreditlagen (1992:830), lagen (1992:1672) om paketresor och fastighetsmäklarlagen (1995:400). För en närmare redogörelse för rättsutvecklingen på det konsumenträttsliga området hänvisas till utskottets betänkanden 1994/95:LU32 och 1997/98:LU21.

Sedan lång tid tillbaka har, som ett viktigt komplement till den konsumenträttsliga lagstiftningen, utvecklats en omfattande verksamhet inom näringslivet med s.k. egenåtgärder, som syftar till att lösa eller förebygga olika konsumentproblem. Flertalet av dessa egenåtgärder har en inriktning mot god sed i marknadsföring och förekommer bl.a. i form av branschvisa eller branschövergripande regler samt undervisning och information om gällande regler. Många branscher har fortlöpande utvecklat olika program för intern reklambevakning, reklamationshantering och tvistlösning.

Inom EU har de konsumenträttsliga frågorna efter hand fått allt större betydelse. Ett uttryck för detta är att det sedan mitten av 1980-talet har beslutats en rad olika direktiv med syfte att skydda konsumenterna och stärka deras rättsliga ställning. Dessa direktiv kan delas in två huvudgrupper. Den ena gruppen består av s.k. horisontella direktiv med allmänna bestämmelser om exempelvis prismärkning, vilseledande reklam och produktsäkerhet. I den andra gruppen återfinns s.k. vertikala direktiv som reglerar olika sektorer och försäljningsmetoder, exempelvis konsumentkrediter, s.k. time-share-avtal, distansavtal och hemförsäljning. Därutöver finns även annan EG-rättslig lagstiftning som i och för sig inte har konsumentskydd som huvudsyfte, men som ändå påverkar medlemsländernas möjligheter att införa konsumentskyddslagstiftning på olika områden.

I början av oktober 2001 lade kommissionen fram en grönbok om det framtida konsumentskyddet inom EU, KOM (2001) 531. Grönboken har till syfte att stimulera en debatt om inriktningen av den framtida konsumentpoli-

tiken, och kommissionen för i grönboken fram en idé om ett mer flexibelt regelverk som skulle kunna inrymma generella bestämmelser om god sed på marknaden. Syftet är att sådana bestämmelser skall kompletteras med riktlinjer och branschöverenskommelser som utarbetas i samarbete mellan myndigheter och branschorganisationer. Grönboken innehåller också tankar om en effektivare marknadsövervakning och om ett utvidgat samarbete mellan tillsynsmyndigheterna på ett europeiskt plan. Medlemsländernas och andras synpunkter på de idéer och tankar som förts fram i grönboken övervägs för närvarande inom kommissionen.

Utskottet övergår därmed till att under skilda rubriker behandla de frågor som har aktualiserats i motionerna.

Utskottets överväganden

Elektronisk handel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller

- distansavtalsdirektivet och distansavtalslagen,
- e-handelsdirektivet och
- allmänna frågor om elektronisk handel.

Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida, pågående utredningsarbete och en av regeringen aviserad proposition med förslag till lag om elektronisk handel. Därtill kommer att det inte synes föreligga några avgörande motsättningar mellan motionärerna och inriktningen på regeringens arbete på området.

Jämför reservationerna nr 1–3 (m) och nr 4 (c).

Allmän bakgrund

Begreppet elektronisk handel (e-handel) har inte någon klar och entydig definition. I vissa sammanhang har e-handel använts som ett paraplybegrepp för att täcka in alla former av affärsaktiviteter som sker elektroniskt. En annan, något snävare definition, som bl.a. använts i departementspromemorian (Ds 2001:13) E-handelsdirektivet, innebär att med elektronisk handel avses handel med varor och tjänster på Internet.

Elektronisk handel kan antingen vara direkt eller indirekt. Indirekt elektronisk handel går till på så sätt att en vara beställs via Internet, medan betalningen sker på traditionellt sätt. Med direkt elektronisk handel avses att beställning, betalning och leverans av varan, exempelvis ett dataprogram, sker på Internet. Elektronisk handel brukar också delas in i handel mellan näringsidkare, s.k. B2B (business to business) och handel mellan näringsidkare och konsument, s.k. B2C (business to consumer). Handeln kan ske i slutna system, där parterna från början har identifierat sig och träffat avtal om löpande affärer (s.k. EDI-avtal) eller i öppna system på en webbplats på Internet. En nyare form av elektronisk handel är mobil e-handel (m-handel). Vid sådan handel utförs transaktionerna från mobila terminaler såsom mobiltelefoner och handdatorer.

Under det senaste decenniet har en lång rad olika åtgärder vidtagits på nationell nivå, inom ramen för det nordiska samarbetet, inom EU och i andra internationella sammanhang i syfte att främja framväxten av elektronisk handel. Rättsliga frågeställningar som har uppmärksammats i dessa sammanhang har gällt bl.a. ingående av avtal online, lagvalsfrågor, marknadsföring, säkra betalningssystem, elektroniska signaturer, personlig integritet, dataskydd och beskattning. I det följande lämnas en översiktlig redovisning av detta arbete.

Inom FN:s handelsrättskommission, UNCITRAL, antogs år 1996 en modellag om rättsliga aspekter på elektronisk handel. Modellagen bygger på tanken om s.k. funktionell ekvivalens. När IT-system fyller samma funktion som pappersmedier skall utgångspunkten enligt denna tanke vara att elektroniska medier inte bör diskrimineras utan ges samma rättsverkan som pappersdokument. I december 2001 antogs vidare en modellag om elektroniska signaturer och för närvarande pågår arbete med att ta fram en konvention om slutande av avtal online som bl.a. skall bygga på 1996 års modellag.

I december 1999 beslutades inom OECD riktlinjer för konsumentskydd vid elektronisk handel. Riktlinjerna syftar till att säkerställa att konsumentskyddet inte är sämre vid elektronisk handel än vid sedvanlig butikshandel och innehåller rekommendationer i frågor som marknadsföring, god affärssed, betalning, information om varor och tjänster samt tvistlösning.

Inom EU har sedan mitten av 1990-talet beslutats en rad olika direktiv med anknytning till elektronisk handel. Bland dessa bör nämnas direktiv (95/46/EEG) av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (dataskyddsdirektivet), direktiv (97/7/EG) av den 20 maj 1997 om konsumentskydd vid distansavtal (distansavtalsdirektivet), direktiv (97/66/EG) av den 15 december 1997 om behandling av personuppgifter och skydd för privatlivet inom telekommunikationsområdet (teledataskyddsdirektivet), direktiv (1999/93/EG) av den 13 december 1999 om ett gemenskapsramverk för elektroniska signaturer, direktiv (2000/46/EG) av den 18 september 2000 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn över sådan verksamhet (direktivet om elektroniska pengar), direktiv (2000/31/EG) av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (e-handelsdirektivet) och direktiv (2001/29/EG) av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället. För närvarande pågår arbete med ett direktiv om distansförsäljning av finansiella tjänster och ett direktiv om mervärdesskatt vid elektronisk handel.

När det gäller samarbetet på nordisk nivå kan nämnas att de nordiska konsumentombudsmännen i december 1998 beslutade ett gemensamt uttalande med riktlinjer för konsumentskyddet vid elektronisk handel. I riktlinjerna finns rekommendationer i frågor som ingående av elektroniska avtal, betalning på nätet, marknadsföring och reklamationshantering.

Utgångspunkterna för och inriktningen av arbetet på nationell nivå finns redovisade i regeringens skrivelse 1997/98:190 Elektronisk handel och regeringens proposition 1999/2000:86 Ett informationssamhälle för alla samt i trafikutskottets av riksdagen godkända betänkanden 1998/99:TU4 Informationssamhället inför 2000-talet och 1999/2000:TU9 Ett informationssamhälle för alla.

Distansavtalsdirektivet och distansavtalslagen

Distansavtalsdirektivet syftar till en tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om distansavtal som träffas mellan konsumenter och näringsidkare. I artikel 2 ges den för direktivets tillämpningsområde centrala definitionen av distansavtal. Av definitionen framgår att det skall vara fråga om ett avtal som ingås mellan en näringsidkare och en konsument inom ramen för ett av näringsidkaren organiserat system för att träffa avtal på distans. Fram till att avtalet träffas får, för att direktivet skall vara tillämpligt, uteslutande användas en eller flera tekniker för distanskommunikation. Härmed avses tekniker som kan användas för ingående av avtal utan att parterna samtidigt är fysiskt närvarande. Direktivet är således inte bara tillämpligt vid elektronisk kommunikation utan även vid kommunikation per telefon, telefax och post. Vidare framgår av definitionen att det skall vara fråga om avtal om varor eller tjänster. Finansiella tjänster, exempelvis försäkrings- och banktjänster, omfattas inte av direktivet.

I direktivet finns bl.a. bestämmelser om näringsidkarens informationsskyldighet, konsumentens ångerrätt, betalning med kort och begränsningar i användningen av vissa kommunikationsmedel. Distansavtalsdirektivet är ett s.k. minimidirektiv och medger således medlemsländerna att behålla eller införa strängare regler till konsumentens förmån, under förutsättning att dessa regler är förenliga med gemenskapsrätten.

Direktivet är genomfört i svensk rätt genom lagen (2000:274) om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal, den s.k. distansavtalslagen, som trädde i kraft den 1 juni 2000 (prop. 1999/2000:89, bet. LU21, rskr. 202). Som framgår av lagens rubrik innehåller lagen även regler om hemförsäljning. Sådana regler fanns tidigare i hemförsäljningslagen (1981:1361) som numera är upphävd.

I distansavtalslagen finns bestämmelser om vilken information som näringsidkaren skall lämna konsumenten vid marknadsföring och när ett avtal ingås. Lagen innehåller också regler som ger konsumenten en ångerrätt under 14 dagar och skydd mot lagvalsklausuler. I viss utsträckning går distansavtalslagen längre till konsumentens förmån än vad som följer av distansavtalsdirektivet, bl.a. när det gäller ångerrätten.

I två motioner kritiseras distansavtalsdirektivet och dess genomförande i svensk rätt.

Carl Bildt m.fl. (m) anför i motion 2000/01:T717 att det finns en enorm tillväxtpotential när det gäller affärer på nätet. E-handeln går, menar motionärerna, framåt trots att det i Sverige finns många hinder i vägen för de företag som väljer att bedriva sin försäljning på Internet. Motionärerna anser att distansavtalsdirektivet och distansavtalslagen är förlegade och att de utgör effektiva hinder mot en öppen, gemensam inre marknad för elektronisk handel. I motionen begärs ett tillkännagivande om att regeringen skall verka för en reform av distansavtalsdirektivet och att riksdagen skall ge regeringen i uppdrag att lägga fram lagförslag som innebär att de bestämmelser i distans-

avtalslagen som går utöver vad direktivet kräver som minimum upphävs (yrkande 11).

Liknande synpunkter förs fram i motion 2000/01:L714 av Karin Falkmer (m). Motionären kritiserar olika bestämmelser i distansavtalsdirektivet och distansavtalslagen, bl.a. vad gäller kraven på information från näringsidkarens sida, lagens tillämplighet på auktioner och konsumentens ångerrätt. Regleringen är, anför motionären, krånglig och omotiverad och underlättar varken för konsumenterna eller näringsidkarna. Handel är, enligt motionären, handel oavsett vilken metod parterna använder för att kommunicera med varandra. I motionen begärs tillkännagivanden om att elektronisk handel inte skall särskiljas från annan handel i lagstiftningshänseende (yrkande 1) och att särregleringar för handel och e-handel i Sverige endast försvårar för svensk handel och svenska konsumenter (yrkande 2).

Som framhålls i motion 2000/01:L714 innehåller distansavtalsdirektivet regler, bl.a. om ångerrätt och krav på information, som ger konsumenten en starkare rättslig ställning än vad som normalt är fallet vid sedvanlig butiks-handel. Den grundläggande tanke som motiverat dessa bestämmelser i direktivet är att konsumenten vid sådan handel har ett större behov av skydd eftersom det vid distanshandel, till skillnad från vad som normalt är fallet i en butik, inte finns någon möjlighet att undersöka varan före köpet. Risken för oöverlagda avtal har också ansetts större vid distanshandel.

Från konsumenträttsliga utgångspunkter finns, enligt utskottets mening, inte skäl till någon allvarligare kritik mot de tankegångar som lagts till grund för distansavtalsdirektivet. I detta sammanhang bör även erinras om de uttalanden som utskottet gjorde våren 2000 med anledning av motionsyrkanden med samma inriktning som de nu aktuella, då distansavtalslagen antogs. Utskottet uttalade därvid i sitt av riksdagen godkända betänkande 1999/2000:LU21 att konsumenten, i likhet med vad som gäller vid andra distansavtal, exempelvis telefonförsäljning och postorderförsäljning, behöver få tillräcklig information för att kunna bedöma ett avtal och ha möjligheter att på ett ordnat sätt frånträda ett avtal som han eller hon ångrar. Ett gott konsumentskydd vid distansavtal bidrar, anförde utskottet, till att konsumenterna kan känna trygghet och förtroende för den elektroniska handeln och därmed lättare använda sig av den. En distansavtalslag med ett starkt konsumentskydd medför vidare att konsumenterna i allt större utsträckning kommer att göra sina inköp på distans, vilket i sin tur leder till att den fria rörligheten för varor och tjänster underlättas – en utveckling som enligt utskottets uppfattning i ett längre tidsperspektiv torde ligga i såväl konsumenternas som näringslivets intresse.

Enligt utskottets uppfattning äger dessa uttalanden alltjämt giltighet. Utskottet kan således inte ställa sig bakom de synpunkter som förts fram i motion 2000/01:L714.

När det sedan gäller den i motion 2000/01:T717 framförda kritiken mot distansavtalsdirektivet och distansavtalslagen vill utskottet nu, liksom våren 2000 i samband med behandlingen av förslaget till distansavtalslagen, fram-

hålla att det torde vara ostridigt att direktivet och därmed också distansavtalslagen inte i alla avseenden svarar mot dagens förhållanden. I enlighet med vad som utlovades i proposition 1999/2000:89 har regeringen i november 2000 givit Konsumentverket i uppdrag att göra en utvärdering av det svenska genomförandet av distansavtalsdirektivet. Utvärderingen skall, enligt uppdraget, ske med utgångspunkten att konsumentskyddet skall vara gott. I utvärderingen skall även göras en analys av lagreglernas effekter för näringslivet, varvid effekterna för små företags villkor särskilt skall uppmärksammas. Som ett led i utvärderingen skall Konsumentverket följa hur lagens bestämmelser om distansavtal efterlevs. Uppdraget skall redovisas senast den 1 januari 2003.

Mot bakgrund av de uttalanden som utskottet gjorde våren 2000 ser utskottet med tillfredsställelse på det pågående utvärderingsarbetet som regeringen initierat. Enligt utskottets uppfattning bör arbetet inte föregripas genom något särskilt uttalande eller annan åtgärd från riksdagens sida.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen skall avslå motionerna 2000/01:L714 och 2000/01:T717 yrkande 11.

E-handelsdirektivet

E-handelsdirektivet, som beslutades av Europaparlamentet och rådet i juni 2000, har till syfte att skapa en rättslig ram för att säkerställa fri rörlighet för informationssamhällets tjänster på den inre marknaden. Med informationssamhällets tjänster avses i direktivet sådana tjänster som vanligtvis utförs mot ersättning på distans på elektronisk väg och på individuell begäran från mottagaren. I direktivet finns bl.a. harmoniserande regler om var en operatör skall anses etablerad, informationsansvar mot kunder vid marknadsföring, avtal som ingås på elektronisk väg, mellanhänders ansvar för lagrad information, tvistlösning samt nationella myndigheters roll.

Direktivet bygger på den s.k. ursprungslandsprincipen. Denna princip innebär dels att varje medlemsstat skall se till att de av informationssamhällets tjänster som en på dess territorium etablerad tjänsteleverantör tillhandahåller överensstämmer med de nationella bestämmelser som är tillämpliga i medlemsstaten, dels att medlemsländerna inte får begränsa den fria rörligheten för de av informationssamhällets tjänster som har sitt ursprung i ett annat medlemsland. Ett medlemsland får inte heller begränsa möjligheterna att tillhandahålla informationssamhällets tjänster genom krav på förhandstillstånd eller liknande. Medlemsländerna skall också se till att deras rättssystem tillåter att avtal ingås på elektronisk väg och att de rättsliga krav som är tillämpliga på avtalsprocessen varken skapar hinder för användningen av avtal på elektronisk väg eller medför att sådana avtal fränkänns giltig verkan på grund av att de kommit till på elektronisk väg. Eventuella formkrav som kan hämma utvecklingen av elektroniska avtal bör således, enligt vad som föreskrivs i direktivet, upphävas. Direktivet skulle vara genomfört senast den 17 januari 2002.

Regeringen har aviserat en proposition i ämnet till senare delen av mars 2002.

I en motion aktualiseras två specifika frågor vad gäller direktivets genomförande i svensk rätt, nämligen mellanhänders straffrättsliga ansvar för olaglig information och behovet av särskilda rättsliga procedurer för att avlägsna sådan information. Som en allmän bakgrund till ifrågavarande motionsspörsmål bör upplysas följande.

I artiklarna 12–14 finns särskilda bestämmelser om mellanhänders ansvar för information som överförs eller lagras. I huvudsak innebär dessa bestämmelser att mellanhänder som bedriver vissa typer av verksamhet av rent teknisk karaktär, nämligen vidarebefordring av information (s.k. mere conduit), överföring av information (s.k. cashning) och lagring av information (värdtjänster), inte skall kunna göras ansvariga för sådan information som de vidarebefordrar eller lagrar. I artikel 14 lämnas öppet för medlemsländerna att inrätta särskilda förfaranden för att avlägsna olaglig information eller på annat sätt göra den oåtkomlig. Vad som närmast åsyftas i artikeln är s.k. notice and takedown-regler. Sådana regler syftar till att teleoperatörer och andra mellanhänder utan risk för skadeståndsskyldighet skall kunna avlägsna olaglig information samtidigt som den tjänstemottagare som tillhandahållit informationen ges möjlighet att få informationen återställd. I sista hand får domstol avgöra frågan.

Christel Anderberg m.fl. (m) anser i motion 2001/02:L343 att det, med hänsyn till den enorma mängd information som hanteras av de företag som fungerar som mellanhänder, inte finns någon rimlig möjlighet för dessa företag att kunna garantera att tjänsterna är helt fria från olagligt material. Av den anledningen är det, menar motionärerna, av största vikt att lagregleringen på området fråntar mellanhänderna ansvaret för eventuellt olagligt material. Om det inte införs särskilda bestämmelser som uttryckligen begränsar det straffrättsliga ansvaret finns det, anför det i motionen, en påtaglig risk för att en mellanhand kan åläggas ansvar även i de fall där han eller hon hade åtnjutit ansvarsfrihet i andra medlemsländer, vilket enligt motionärerna skulle innebära att svenska teleoperatörer missgynnas i förhållande till konkurrenter som är etablerade på andra håll inom EU. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om implementeringen av e-handelsdirektivet och dess konsekvenser för ansvarsbegränsningar för otillåtet material (yrkande 2). I motionen argumenteras också för att man allvarligt bör överväga att införa notice and take down-procedurer i svensk rätt. Motionärerna anser att införandet av sådana procedurer skulle innebära ett effektivt medel för att få bort otillåtet material från Internet, utan att mellanhänderna behöver åläggas ansvar för att bedöma huruvida ett visst material är lagligt eller ej. Ett sådant system bör, enligt vad som anförts i motionen, administreras inom ramen för rättsväsendet eller av en betrodd tredje man. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om procedurer för notice and take down (yrkande 3).

Utskottet anser att riksdagen inte nu bör föregripa den aviserade propositionen om elektronisk handel. Utskottet föreslår därför att motion 2001/02:L343 yrkandena 2 och 3 skall avslås.

Allmänna frågor om e-handel

I motion 2000/01:U623 av Bo Lundgren m.fl. (m) tas upp en rad olika frågeställningar som rör elektronisk handel. Motionärerna anser att den elektroniska handeln kan bidra till många välfärdsvinster. Det är därför viktigt att förutsättningar skapas för en effektiv elektronisk handel. Eftersom sådan handel i stor utsträckning är internationell är det, menar motionärerna, av största vikt att EU deltar i och försöker påverka regelutvecklingen i det internationella samarbetet. I motionen anförs att det behövs ett förbättrat skydd av immateriella tillgångar, bl.a. programvaror. En annan viktig förutsättning för e-handelns utveckling är att människor känner tilltro till de elektroniska handelssystemen och upplever att transaktionerna är säkra. Därutöver är det, anförs det i motionen, också viktigt att det görs en översyn av den lagstiftning som reglerar beskattning och affärstransaktioner så att det inte råder någon oklarhet vad som gäller vid e-handel. Regleringen får inte heller ställa upp onödiga hinder för handeln. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförs om e-handel (yrkande 4).

I motion 2000/01:T706 av Kenneth Lantz (kd) framhålls att e-handeln fortfarande lider av barnsjukdomar, bl.a. vad gäller brister i säkerhet vid betalning på Internet och oklara beskattningsregler. Motionären anser att regeringen skall ta initiativ till en fortsatt utveckling av säkerheten inom e-handeln och till att frågan om moms och annan beskattning på e-handelsområdet får en rimlig lösning. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

Eva Flyborg m.fl. (fp) anför i motion 2001/02:T409 att det finns en rad olika konsumentfrågor av utpräglad Internetkaraktär. Enligt motionärerna är det en brist att det i dag saknas en myndighet som tar ett helhetsgrepp på dessa frågor. Motionärerna föreslår därför att regeringen skall inrätta en sådan myndighet, som efter en tid kan gå upp i och bli en del av Konsumentverket. I motionen framhålls att e-handeln inte fått den utveckling som man förväntat sig, vilket kan förklaras med att konsumenterna inte litar på att allt går rätt till, exempelvis vid betalning på Internet. För att konsumenterna skall kunna känna förtroende för e-handeln bör, anför motionärerna, Konsumentverket eller den i motionen föreslagna nya myndigheten ges i uppdrag av regeringen att se över företagens e-handelsfunktioner, stimulera till bättre näthandelsetik och, om möjligt, utarbeta ett certifieringssystem för näthandelsföretag. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda (yrkande 1).

Liknande synpunkter förs fram i motion 2000/01:L720 av Göte Wahlström m.fl. (s). Motionärerna framhåller att en konsument som handlar på Internet är relativt oskyddad eftersom det är svårt att bedöma ett e-handelsföretags seriositet. Den oro som konsumenterna känner när det gäller frågor som betalning och varuinformation är således, anser motionärerna, en bidragande

orsak till att Internethandeln inte utvecklats så snabbt som många trodde att den skulle göra. Med införande av digitala signaturer och distansavtalslagen kommer dock handeln att öka. En viktig aspekt på konsumentskyddet vid e-handel är, menar motionärerna, att konsumentens hemlands lagstiftning är tillämplig på handeln. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om lagstiftning vid Internethandel.

Ett motsvarande yrkande finns i motion 2001/02:L349 av Göte Wahlström m.fl. (s).

I motion 2001/02:T466 av Johnny Gylling m.fl. (kd) anføres att Sverige som första land har fastställt en standard för elektronisk identifiering som har väckt stor uppmärksamhet utomlands. Enligt vad som anføres i motionen kvarstår dock en del problem att lösa när det gäller hanteringen av certifikat och begreppet underskrift i lagstiftningen. Motionärerna begär ett tillkännagivande som går ut på att regeringen bör påskynda arbetet med elektroniska signaturer (yrkande 6).

I motion 2001/02:T465 av Sven Bergström m.fl. (c) anser motionärerna att det utökade utbudet av offentlig service på Internet ställer stora krav på säkerheten. Med ett elektroniskt identitetskort, s.k. smarta kort, kan således varje medborgare på ett tillförlitligt sätt sköta sina kontakter med myndigheter och i andra sammanhang. På så sätt kan, menar motionärerna, handlingar och meddelanden undertecknas elektroniskt och handlingars äkthet styrkas. I motionen begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att Sverige skall påbörja ett arbete med elektroniska identitetskort (yrkande 9).

I motion 2000/01:T717 av Carl Bildt m.fl. (m) påpekas att det i dagsläget finns en mängd olika dokumentbegrepp. I vissa fall kräver lagstiftningen en fysisk handling med egenhändig namnteckning, trots att avtal, formulär och transaktioner numera i många fall förekommer i digital form. För att säkerställa att digitala urkunder skall kunna användas, bör lagstiftningen skydda innehållet i stället för bäraren av informationen. Motionärerna menar att det är viktigt att det inte skapas olika system för agerande i den digitala världen respektive den fysiska världen. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om digitala och fysiska dokument (yrkande 12).

I motion 2001/02:L343 av Christel Anderberg m.fl. (m) anføres att det behövs ett regelverk som ger god förutsebarhet och rättssäkerhet på marknaden för att den potential som finns i e-handeln skall kunna tas till vara. Det är enligt motionärerna av stor vikt att de regler som införs i Sverige inte är mer omfattande eller strängare än i övriga medlemsländer, eftersom detta skulle inverka menligt på konkurrensen. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet härmed (yrkande 1).

Som nämnts i det föregående överlämnade regeringen i juli 1998 skrivelse 1997/98:190 Elektronisk handel till riksdagen. Avsikten med skrivelsen var att lämna en sammanhållen översikt över de olika frågor som berörs av den snabba utvecklingen av elektronisk handel och att redogöra för regeringens principiella inställning i dessa frågor. I skrivelsen framhölls bl.a. behovet av ett effektivt regelverk som en av de främsta förutsättningarna för att främja

utvecklingen och utbredningen av elektronisk handel. Det ansågs viktigt att relevanta författningar sågs över och ändrades för att bättre passa till den nya utvecklingen. Målet skulle vara att undanröja eventuella oklarheter samt att se till att befintliga regler inte onödigtvis hindrar möjligheterna att bedriva elektronisk affärsverksamhet. Vidare underströk regeringen i skrivelsen att de regler som gäller för traditionell handel i huvudsak torde kunna användas även vid elektronisk handel och att regelverket i största möjliga utsträckning skulle förhålla sig neutralt till den teknik som används. Regeringen poängterade också att hög säkerhet var av största vikt för handeln samt att det är viktigt att det klart framgår vilka regler som gäller, inge minst inom den globala handeln. Utvecklingen av den elektroniska handeln borde, ansåg regeringen, primärt drivas av marknadens aktörer och reglering skall endast tillgripas när branschstandarder och avtal inte är tillräckligt. Statens uppgift borde sammanfattningsvis vara att verka för ett effektivt regelverk, en samordning av offentliga aktiviteter och en tillgänglig och säker infrastruktur. Riksdagen hade inget att erinra mot vad regeringen anfört i skrivelsen (bet. 1998/99:TU4, rskr. 149).

Regeringen lade i mars 2000 i proposition 1999/2000:86 Ett informations-samhälle för alla fram förslag till mål, inriktning och prioritering för IT-politiken. I propositionen föreslogs att det IT-politiska målet skulle vara att Sverige som första land blir ett informationssamhälle tillgängligt för alla. I propositionen lades även fram ett handlingsprogram i vilket regeringen, under rubrikerna Tillit till IT, Kompetens att använda IT och Tillgänglighet till informationssamhällets tjänster, redovisade ett antal insatser och konkreta handlingslinjer för det fortsatta arbetet på området. Vad gäller tillit till IT angavs i propositionen att regeringen prioriterat tre olika områden, nämligen skydd mot informationsoperationer, ett säkrare Internet samt elektroniska signaturer och annan säkerhetsteknik.

Vad särskilt gäller elektronisk handel anfördes i propositionen att de mål som angetts i 1998 års skrivelse om elektronisk handel alltså var aktuella. Enligt regeringens bedömning var elektronisk handel således ett viktigt medel för att öka tillväxten. Statens roll borde vara att följa utvecklingen samt att vid behov införa lagreglering där det visar sig behövas. I fall där lagreglering är nödvändig borde denna, enligt regeringens bedömning, vara internationellt baserad och teknikneutral. I propositionen anfördes vidare att regeringen avsåg att verka för att informationen kring och förtroendet för elektronisk handel ökade bland konsumenter samt små och medelstora företag. Trafikutskottet ställde sig i sitt av riksdagen godkända betänkande 1999/2000:TU9 bakom regeringens förslag (rskr. 256).

I sammanhanget kan även nämnas att regeringen i april 2001 tillkallat en särskild utredare med uppgift att se över de politiska målen inom området för elektronisk kommunikation. Utredaren skall analysera lagstiftningen inom området och föreslå sådan ny lagstiftning som behövs, med inriktning på en horisontell och samordnad reglering av elektronisk kommunikationsinfrastruktur och elektroniska kommunikationstjänster (dir. 2001:32). Utredning-

en, som antagit namnet Utredningen avseende ny lagstiftning och myndighetsorganisation inom området för elektronisk kommunikation, skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 april 2002.

Därutöver kan erinras om att regeringen den 24 januari 2002 tillsatt en arbetsgrupp med uppdrag att se över de formkrav i lagar och förordningar som förhindrar elektronisk dokument- och ärendehantering. Syftet med arbetsgruppens arbete är att göra det möjligt för medborgarna i sina myndighetskontakter använda sig av digitala signaturer som fullgod ersättning för namnunderskrifter.

Mot bakgrund av vad som nu har redovisats kan utskottet inte finna att det föreligger någon avgörande motsättning mellan motionsönskemålen och regeringens synsätt på de aktuella frågorna. Motionsspörsmålen knyter också nära an till frågor som kan förväntas bli föremål för närmare behandling i den aviserade propositionen med förslag till lagstiftning i syfte att genomföra e-handelsdirektivet. Inte heller i nu aktuella avseenden bör den kommande behandlingen av propositionen föregripas av några uttalanden från riksdagens sida.

Med det anförda föreslår utskottet att motionerna 2000/01:L720, 2000/01:U623 yrkande 4, 2000/01:T706, 2000/01:T717 yrkande 12, 2001/02:L343 yrkande 1, 2001/02:L349, 2001/02:T409 yrkande 1, 2001/02:T465 yrkande 9 och 2001/02:T466 yrkande 6 skall avslås.

Obeställd reklam

Utskottets förslag i korthet

Motionsyrkanden med krav på införande av s.k. opt in vid marknadsföring via elektronisk post bör avslås. Utskottet hänvisar till pågående lagstiftningsarbete inom EU. Därtill kommer att inriktningen på regeringens arbete på området ligger väl i linje med motionsönskemålen, och att utskottet förutsätter att regeringen vidhåller den inslagna linjen. *Jämför reservation nr 5 (v, c).*

Allmän bakgrund

Med obeställd reklam avses reklam som förs vidare till mottagaren utan att denne varit aktiv för att få reklamen eller utan att genom sitt tidigare uppträdande får anses ha visat något intresse för den.

Det finns i huvudsak två olika modeller när det gäller att reglera under vilka förutsättningar obeställd reklam är tillåten. Den ena modellen, s.k. opt in, innebär att obeställd reklam är förbjuden om inte mottagaren i förväg har begärt att få reklamen eller i vart fall accepterat den. Den andra modellen, opt out, innebär motsatsen. Enligt opt out är det alltså tillåtet att sända reklamen så länge mottagaren inte uttryckligen har motsatt sig det. En opt out-reglering

brukar ofta vara förenad med ett register dit mottagaren i förväg kan anmäla att han eller hon inte vill ha viss reklam i fortsättningen.

Gällande rätt

Bestämmelser på EU-nivå som gäller obeställd reklam finns i bl.a. direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (dataskyddsdirektivet), direktiv 97/66/EG av den 15 december 1997 om behandling av personuppgifter och skydd för privatlivet inom telekommunikationsområdet (teledataskyddsdirektivet), direktiv 97/7/EG av den 20 maj 1997 om konsumentskydd vid distansavtal (distansavtalsdirektivet) och direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (e-handelsdirektivet).

I teledataskyddsdirektivets artikel 12 föreskrivs i punkt 1 att användning av automatiska uppringningssystem utan mänsklig medverkan och telefax för direktmarknadsföring endast får tillåtas i fråga om abonnenter som i förväg har gett sitt samtycke, dvs. opt in. När det gäller användning av andra tele-tjänster för direktmarknadsföring, exempelvis telefon och elektronisk post, ges medlemsländerna i punkt 2 en möjlighet av välja mellan opt in och opt out.

Motsvarande bestämmelser i distansavtalsdirektivet finns i artikel 10. Enligt punkt 1 förutsätter en leverantörs användning av automatiska uppringningssystem utan mänsklig betjäning och telefax att konsumenten har givit sitt samtycke i förväg medan det i punkt 2 föreskrivs att medlemsstaterna skall säkerställa att andra tekniker för distanskommunikation än de som anges i punkt 1 och som möjliggör individuell kommunikation endast får användas när konsumenten inte klart motsätter sig det. Enligt artikel 14 får medlemsländerna dock, för att säkerställa en högre skyddsnivå för konsumenten på det område som omfattas av direktivet, anta eller behålla strängare bestämmelser än vad som följer av direktivet, under förutsättning att dessa bestämmelser är förenliga med gemenskapsrätten.

Artikel 12 teledataskyddsdirektivet och artikel 10 distansavtalsdirektivet är genomförda i svensk rätt genom 13 a § marknadsföringslagen (1995:450), som trädde i kraft den 1 maj 2000 (prop. 1999/2000:40, bet. LU13, rskr. 163). Enligt paragrafens första stycke får en näringsidkare vid marknadsföring till fysiska personer använda telefax eller sådana uppringningsautomater eller andra liknande automatiska system för individuell kommunikation som inte betjänas av någon enskild bara om den fysiska personen samtyckt till det på förhand, dvs. opt in. Av andra stycket följer att näringsidkaren får använda andra metoder för individuell kommunikation på distans om inte den fysiska personen tydligt motsatt sig att metoden används, således opt out.

I dataskyddsdirektivet finns i artiklarna 6, 7, 10, 11 och 14 regler om insamling och behandling av personuppgifter, exempelvis e-postadresser i samband med direktmarknadsföring med e-post. Direktivet är i dessa delar

genomfört i svensk rätt genom bl.a. 10 och 11 §§ personuppgiftslagen (1998:204). Av 11 § följer att personuppgifter inte får behandlas för ändamål som rör direkt marknadsföring, om den registrerade hos den personuppgiftsansvarige skriftligen har anmält att han eller hon motsätter sig sådan behandling.

I e-handelsdirektivet finns inga bestämmelser som reglerar under vilka förutsättningar e-postreklam är tillåten. I stället framgår av en bilaga till direktivet att den s.k. ursprungslandsprincipen är tillämplig på frågan. Däremot föreskrivs i artikel 7 att de medlemsländer som tillåter icke begärda kommersiella meddelanden via elektronisk post skall säkerställa att sådana meddelanden är klart och tydligt identifierbara som sådana så snart mottagaren tar emot dem. Vidare följer av artikeln att medlemsstaterna skall vidta åtgärder för att se till att tjänsteleverantörer som sänder icke begärda kommersiella meddelanden per elektronisk post regelbundet kontrollerar och respekterar de register där fysiska personer som inte önskar erhålla sådana meddelanden kan registrera sig.

Egenåtgärder

Inom näringslivets egenåtgärdssystem har genomförts en rad åtgärder som rör obeställd reklam. Som exempel på sådana åtgärder kan nämnas att Internationella Handelskammaren år 1998 antagit regler för direktmarknadsföring, som bl.a. innebär att annonsörer och marknadsförare skall respektera konsumenters önskan att inte utsättas för viss typ av direktmarknadsföring genom att använda befintliga spärregister.

Internationella Handelskammaren har också utfärdat regler för marknadsföring via Internet. Enligt dessa regler skall annonsörer och marknadsförare inte sända obeställd reklam till mottagare som har angett att de inte önskar ta emot sådan reklam. Det skall tydligt framgå av ej begärt reklam- och marknadsföringsmaterial att materialet är av kommersiell natur och vem annonsören eller marknadsföraren är. Mottagaren skall också tillhandahållas en s.k. pånätsfunktion som gör det möjligt för denne att meddela att han eller hon fortsättningsvis inte vill bli kontaktad. – Motsvarande gäller enligt den uppförandekod som FEDMA (Federation of European Direct Marketing Association) har antagit.

Som nämnts i det föregående är en opt out-reglering ofta kombinerad med ett spärregister eller någon liknande funktion som möjliggör för en mottagare att i förväg kunna avböja obeställd reklam. År 1993 träffades en överenskommelse mellan Konsumentverket, Posten och SWEDMA (Swedish Direct Marketing Association) som innebär att konsumenter som så önskar skall slippa få oadresserad reklam i sina brevlådor under förutsättning att detta anges på brevlådan. Den som inte önskar direktadresserad reklam med post kan, enligt samma överenskommelse, anmäla detta till Statens personadressregister (SPAR), som gör en anmärkning om detta i registret.

Efter en överenskommelse mellan bl.a. Posten, Svenska Postorderföreningen och Annonsörföreningen inrättades år 1998 ytterligare två spärregis-

ter, NIX-tele och NIX-reklam, dit konsumenter kan anmäla att det inte vill ha direktadresserad reklam eller reklamerbjudanden per telefon.

För närvarande finns, såvitt utskottet är bekant, i Sverige inte något fungerande spärregister för obeställd reklam via elektronisk post. Enligt vad utskottet har erfart har man emellertid inom SWEDMA nyligen byggt upp ett sådant register som skall vara anslutet till ett spärregister i USA som drivs av DMA-USA (Direct Marketing Association). Det svenska registret är, enligt uppgift från SWEDMA, färdigt att sättas i drift. Så har dock ännu inte skett i avvaktan på resultatet av pågående lagstiftningsarbete på området.

Pågående lagstiftningsarbete inom EU

År 1998 inledde kommissionen en översyn av den samlade gemenskapslagstiftningen på teleområdet. Översynen omfattade inte bara den renodlade telemarknaden utan även annan elektronisk kommunikation. Kommissionen redovisade översynen hösten 1999 i ett meddelande, KOM (1999) 539. Meddelandet innehöll även förslag till huvudpunkter i ett nytt regelverk för infrastruktur för elektronisk kommunikation och tillhörande tjänster.

På grundval av översynen lade kommissionen den 12 juli 2000 fram ett paket med förslag till nytt regelverk för elektroniska kommunikationer. Lagstiftningspaketet innehöll bl.a. ett förslag till direktiv om behandling av personuppgifter och skydd för privatlivet inom sektorn för elektronisk kommunikation, KOM (2000) 385, det s.k. komdatadirektivet.

Syftet med komdatadirektivet är att det skall ersätta teledataskyddsdirektivet och att regelverket skall bli mer teknikneutralt. Integritetsskyddet för användare av allmänt tillgängliga elektroniska telekommunikationstjänster skall också förbättras. När det gäller obeställd reklam och annan icke begärd kommunikation till fysiska personer innebär kommissionens förslag opt in vid användning av elektronisk post, telefax och automatiska uppringningssystem utan mänsklig medverkan. I fråga om andra kommunikationsmetoder, exempelvis telefon, föreslås en möjlighet för medlemsländerna att välja mellan opt in och opt out (artikel 13).

Vid den första läsningen i Europaparlamentet antogs vid plenarsammanträdet den 13 november 2001 ett betänkande från utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor i vilket föreslås opt in vid användning av automatiska uppringningssystem utan mänsklig medverkan, telefax och s.k. SMS, dvs. mobiltelefonitjänster för korta textmeddelanden. Vad gäller övriga metoder för kommunikation, bl.a. e-post, innebär parlamentets ställningstagande en valmöjlighet mellan opt in och opt out.

Rådet kom den 6 december 2001 överens om en gemensam ståndpunkt som innebär opt in vid användning av automatiska uppringningssystem utan mänsklig medverkan, elektronisk post (inklusive SMS) och telefax. I övrigt innebär förslaget en valmöjlighet för medlemsländerna. Vad gäller elektronisk post innebär förslaget därutöver s.k. soft opt in, som innebär att det är tillåtet att sända obeställd reklam även utan medgivande i förväg, under förut-

sättning att näringsidkaren fått mottagarens e-postadress direkt från denne i samband med ett tidigare köp av en produkt eller tjänst.

I ett yttrande den 30 januari 2002 har kommissionen ställt sig bakom rådets gemensamma ståndpunkt.

Direktivförslaget är för närvarande föremål för den andra läsningen i Europaparlamentet. Det går inte i dag att säga när ett färdigt direktiv kan föreligga.

Motionerna

I ett tiotal motionsyrkanden begärs tillkännagivanden som alla i huvudsak går ut på att 13 a § marknadsföringslagen skall ändras på så sätt att nu gällande opt out ersätts med opt in när det gäller obeställd reklam via elektronisk post.

Majléne Westerlund Panke (s) anför i motion 2000/01:L609 att det bör vara förbjudet att sända reklam med hjälp av elektronisk post till andra mottagare än de som skriftligen har godkänt mottagandet av denna typ av meddelanden. Motionären begär ett tillkännagivande i enlighet härmed.

Barbro Feltzing (mp) begär i motion 2000/01:L702 ett tillkännagivande om att regeringen skall ges i uppdrag att tillkalla en utredning med uppdrag att föreslå en lagändring som innebär att all önskad reklam som sänds på mottagarens bekostnad skall vara förbjuden (yrkande 1). Motionären begär också ett tillkännagivande om att regeringen skall ges i uppdrag att lägga fram ett förslag till ändring i marknadsföringslagen som innebär att nu gällande opt out ersätts med opt in (yrkande 2). För det fall yrkandena 1 och 2 inte vinner bifall yrkar motionären att regeringen skall se till att ett nationellt spärregister snarast upprättas (yrkande 3).

Motsvarande yrkanden framförs i motion 2001/02:L223 av Barbro Feltzing (mp).

Carina Hägg (s) anser i motion 2000/01:L709 att konsumenter som är intresserade av såväl pappersreklam som e-postreklam borde få reklamen genom ett aktivt val medan övriga hushåll borde få slippa reklam. Ett alternativ vore, enligt motionären, att man inrättar ett register dit man kan anmäla att man inte önskar e-postreklam. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

I motion 2000/01:L711 av Tanja Linderborg m.fl. (v) argumenteras för en opt in-lösning, och motionärerna begär ett tillkännagivande om att regeringen skall återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär förbud mot önskad reklam i form av elektroniska massutskick.

Även Sven Bergström (c) begär i motion 2000/01:L719 ett tillkännagivande om lagändringar som innebär att opt in införs i fråga om elektronisk post.

Kjell Eldensjö m.fl. (kd) yrkar i motion 2001/02:L275 att riksdagen skall ompröva sitt beslut från våren 2000 och ändra marknadsföringslagen på så sätt att opt in införs i stället för opt out för obeställd reklam via elektronisk post.

Tidigare ställningstaganden

I departementspromemorian (Ds 1999:35) Ändringar i marknadsföringslagen (1995:450) föreslogs en bestämmelse om obeställd reklam som innebar att en näringsidkare vid marknadsföring till en konsument inte fick använda telefax, elektronisk post eller automatiska uppringningsautomater om inte konsumenten medgett detta på förhand, dvs. opt in. I fråga om övriga metoder för distanskommunikation föreslogs opt out.

I proposition 1999/2000:40 Obeställd reklam, m.m. frångick regeringen förslaget i departementspromemorian såvitt gäller elektronisk post. I stället för opt in föreslogs således opt out. Som skäl för sitt ställningstagande i fråga om elektronisk post hänvisade regeringen bl.a. till att den internationella prägeln på denna typ av reklam, till skillnad från vad som gällde telefonreklam, gjorde det svårare att finna fungerande system som verkligen gav mottagaren ett erforderligt skydd. En opt in-lösning skulle således, menade regeringen, inte vara särskilt verkningsfull och dessutom sannolikt innebära konkurrensfördelar för utländska företag gentemot svenska företag och riskera att den tekniska utvecklingen på ett expansivt område hämmades. Det kunde visserligen inte, anfördes det i propositionen, anses förenligt med en aktiv konsumentpolitik att lämna frågan oreglerad, vilket i praktiken skulle bli följden av en opt out-lösning utan spärregister. Problemen med obeställd reklam var dock, enligt regeringens uppfattning, inte så påtagliga i Europa att det kunde anses vara nödvändigt att ta till mer ingripande lagstiftningsåtgärder. Inte heller kunde sådana allvarliga problem förutses som krävde en opt in-lösning i preventivt syfte.

Mot denna bakgrund fann regeringen att övervägande skäl talade för opt out såvitt gällde marknadsföring via elektronisk post. Denna lösning borde dock, anfördes det vidare i propositionen, i praktiken vara villkorad av att ett nationellt spärregister kunde byggas upp och etableras. Regeringen gav därför, i samband med att propositionen överlämnades till riksdagen, Konsumentverket i uppdrag att, efter diskussioner med företrädare för näringslivet, utreda förutsättningarna för och möjligheterna med ett av näringslivet upprättat och administrerat spärregister. Regeringen anförde slutligen i propositionen att man hade för avsikt att noga följa utvecklingen på området. Om det därvid skulle visa sig att utvecklingen gick i en riktning mot följder som är negativa för konsumenterna eller att det i propositionen förutskickade spärregistret bedömdes sakna utsikter att bli genomfört på ett effektivt och ändamålsenligt sätt var regeringen beredd att ta initiativ till de lagstiftningsåtgärder som kunde anses vara nödvändiga.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen väcktes ett antal motionsyrkanden med krav på ändringar i regeringens lagförslag som innebar införande av opt in även vid marknadsföring via elektronisk post och telefon. Utskottet konstaterade därvid i sitt av riksdagen godkända betänkande 1999/2000:LU13 att det visserligen kunde anföras skäl både för och emot den lösning som regeringen föreslagit. Vid en samlad bedömning fann dock utskottet, i huvudsak med hänvisning till de skäl som regeringen åberopat, att övervägande skäl

talade för regeringens förslag. Vad särskilt gällde reklam via elektronisk post underströk utskottet emellertid nödvändigheten av att opt out-lösningen snarast kompletterades med ett funktionellt nationellt spärregister som på ett enkelt och effektivt sätt gjorde det möjligt att avstå från att ta emot fortsatt reklam. En opt out-lösning utan spärregister skulle nämligen i praktiken innebära att frågan lämnades oreglerad, vilket enligt utskottets mening inte var förenligt med en aktiv konsumentpolitik.

Utskottet förutsatte därför att regeringen såg till att utredningsarbetet inom Konsumentverket bedrevs skyndsamt och att ett konkret förslag till nationellt spärregister kunde redovisas för riksdagen senast under första halvåret 2001. Det var även angeläget att regeringen i det fortsatta utredningsarbetet särskilt uppmärksammade möjligheterna att på ett internationellt plan utforma spärregister som gjorde det möjligt för svenska konsumenter att avstå även från sådan obeställd reklam via elektronisk post som riktas mot svenska konsumenter från företag och näringsidkare. Med det anförda tillstyrkte utskottet sammanfattningsvis regeringens lagförslag och avstyrkte motionsyrkandena.

Som redovisats i det föregående fick Konsumentverket våren 2000 i uppdrag att utreda möjligheterna att inrätta ett nationella spärregister för e-postreklam. Konsumentverket redovisade sitt uppdrag hösten 2000 i rapporten Spärregister för e-postreklam (rapport 2000:21). I rapporten konstateras sammanfattningsvis att det i dagsläget inte är möjligt att inrätta ett effektivt spärregister som i längden har konsumenternas förtroende. I stället föreslår Konsumentverket att det bör införas ett förbud mot att sända e-postreklam till dem som inte i förväg samtyckt till reklamen.

Utskottets ställningstagande

Mot bakgrund av vad som har redovisats i det föregående kan utskottet konstatera att motionsspörsmålen har ett direkt samband med det nu pågående lagstiftningsarbetet inom EU med anledning av kommissionens förslag till komdatadirektiv. Möjligheterna att lagstifta på nationell nivå på området är således i hög grad beroende av detta lagstiftningsarbete, ett resultat som därför bör avvaktas innan utskottet är berett att överväga någon lagändring.

Enligt vad utskottet erfarit har regeringen under den alltjämt pågående beredningen av direktivförslaget inom EU:s institutioner ställt sig bakom kommissionens och rådets förslag när det gäller frågan om under vilka förutsättningar det skall vara tillåtet att sända e-postreklam. Regeringen har sålunda förordat olika varianter av en opt in-lösning och fått stöd för denna inställning vid sitt samråd med riksdagens EU-nämnd (se protokoll vid EU-nämndens sammanträden dels den 21 juni 2001, prot. nr 2000/01:36 § 4, dels den 28 november 2001, prot. nr 2001/02:10 § 2).

Utskottet har för sin del med tillfredsställelse noterat inriktningen på regeringens arbete i frågan, och utskottet förutsätter att regeringen kommer att vidhålla sin inställning i frågan i det fortsatta arbetet och aktivt verka för en opt in-lösning i fråga om marknadsföring via elektronisk post. Något tillkän-

nagivande eller annan åtgärd från riksdagens sida i saken kan enligt utskottets mening inte anses erforderligt.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen skall avslå motionerna 2000/01:L609, 2000/01:L702, 2000/01:L709, 2000/01:L711, 2000/01:L719, 2001/02:L223 och 2001/02:L275.

Könsdiskriminerande reklam

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam och andra åtgärder rörande näringslivets egenåtgärdssystem mot könsdiskriminerande reklam.

Utskottet hänvisar i huvudsak till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida. *Jämför reservation nr 6 (v).*

Allmän bakgrund

Med diskriminerande reklam brukar i första hand avses könsdiskriminerande reklam, varvid man skiljer på kränkande och schabloniserande reklam. Med kränkande reklam avses i dessa sammanhang framställningar vilkas innehåll i egentlig mening diskriminerar det ena könet, dvs. reklam som förmedlar ett budskap som på ett eller annat sätt nedvärderar könet i fråga. Typiska exempel på sådan reklam är bilder där kvinnor utnyttjas som blickfång eller som utnyttjar sexuella anspelningar och ger löften som inte har med produkten att göra.

Med schabloniserande reklam brukar avses framställningar som återspeglar ett föråldrat könstänkande och därigenom motverkar strävandena mot jämlikhet mellan könen. Exempel på sådan reklam är reklam som ger en falsk bild av kvinnans och mannens insatser i arbetslivet eller i hemmet eller som ger en schabloniserad bild av kvinnors och mäns personlighetsdrag.

Könsdiskriminerande reklam kan vara diskriminerande för både kvinnor och män. Någon lagstiftning som gör det möjligt att ingripa mot könsdiskriminerande reklam finns inte. Den lagstiftning som är inriktad på att beivra könsdiskriminering är inte tillämplig på reklam.

Egenåtgärder

År 1988 inrättades Näringslivets Etiska råd mot könsdiskriminerande reklam (ERK). Enligt stadgarna har rådet till uppgift att genom normbildande verksamhet motverka könsdiskriminering i reklam och bidra till en hög etisk standard hos annonsörer och reklamproducenter. Huvudmän för rådet är bl.a. Annonsörföreningen, Sveriges Reklamförbund och Svenska Tidningsutgivareföreningen.

ERK uttalar sig om en viss marknadsföringsåtgärd eller åtgärd med anknytning till marknadsföring som riktar sig till den svenska marknaden kan

anses strida mot Internationella Handelskammarens Grundregler för reklam. I dessa föreskrivs bl.a. att reklam skall utformas med vederbörlig känsla av socialt ansvar. Enligt artikel 4 punkt 1 i grundreglerna får reklam inte vara diskriminerande i fråga om ras, religion eller kön. Därutöver tillämpar ERK tre särskilda kriterier för könsdiskriminerande reklam, nämligen 1. reklam som framställer kvinnor eller män som rena sexobjekt och som kan anses som kränkande (sexistisk reklam), 2. reklam som konserverar en otidsenlig syn på könsrollerna och därigenom framställer kvinnor eller män på ett nedvärderande sätt (schabloniserande reklam) och 3. reklam som på något annat nedvärderande sätt är uppenbart könsdiskriminerande för kvinnor eller män.

ERK prövar anmälningar från enskilda personer, näringsidkare, organisationer, myndigheter eller kommunala organ. Rådet kan även pröva ärenden på eget initiativ. Förfarandet är kostnadsfritt för anmälaren. Ställningstaganden som innebär att en marknadsföringsåtgärd anses könsdiskriminerande offentliggörs, bl.a. genom att underrättelse till pressen och genom att läggas ut på ERK:s hemsida på Internet. Även vissa friande uttalanden offentliggörs i de fall avgörandet motiveras närmare. Under perioden 1989–2001 fick ERK in sammanlagt 2 024 anmälningar, vilket ledde till 203 fällande uttalanden.

Motionerna

I motion 2000/01:L717 av Carina Ohlsson och Elisebeht Markström (båda s) anförs att könsdiskriminerande reklam är ett växande samhällsproblem och att reklamens roll för att befästa gamla förlegade könsroller inte nog kan uppmärksammas. Enligt motionärerna blir övertrampen i marknadsföringen allt grövre och grövre, varför regeringen bör låta utreda förutsättningarna för att införa lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

Carina Ohlsson och Monica Green (båda s) anser i motion 2001/02:L350 att arbetet med att uppnå jämställdhet och jämlikhet mellan könen påverkas mycket negativt av att konsumenterna ständigt matas med schablonbilder som framställer kvinnor och män som objekt. Det är, anförs det i motionen, helt oacceptabelt att kränkande sexuella anspelningar används i reklam. Motionärerna förutsätter att regeringen noga följer frågan och vidtar de åtgärder som visar sig vara nödvändiga, exempelvis lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om könsdiskriminerande reklam.

I motion 2001/02:L227 av Tanja Linderborg m.fl. (v) tas upp frågor rörande Näringslivets Etiska råd mot könsdiskriminerande reklam (ERK). Mot bakgrund av att det, enligt vad som anförs i motionen, alltjämt förekommer könsdiskriminerande reklam i stor omfattning ifrågasätter motionärerna om ERK verkligen tar sin uppgift på allvar. Regeringen bör, menar motionärerna, ta initiativ till en dialog med rådet i syfte att åstadkomma en förändring av dess sammansättning och verksamhet som innebär dels att representanter för kvinno- eller konsumentorganisationer bereds plats i rådet, dels att rådets samtliga avgöranden, inklusive friande avgöranden, offentliggörs. Om de

begärda förändringarna inte kan komma till stånd finns, anförs det i motionen, starka skäl som talar för att det bör införas lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam även i Sverige. I motionen begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör initiera en dialog med Näringslivets Etiska råd mot könsdiskriminerande reklam.

Tidigare ställningstaganden

Frågor rörande lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam har varit föremål för överväganden och förslag i en rad olika sammanhang sedan mitten av 1970-talet. Vad som därvid har diskuterats har gällt dels om sådana regler över huvud taget behövs, dels om en sådan lagstiftning kräver grundlagsändringar. De som har motsatt sig lagstiftning har bl.a. gjort gällande att de egenåtgärder som företas från näringslivets sida är mer verkningsfulla än vad som kan åstadkommas med stöd av en lagstiftning.

Spörsmål rörande könsdiskriminerande reklam behandlades ingående av utskottet våren 1995 i samband med att riksdagen antog nu gällande marknadsföringslag (prop. 1994/95:12, bet. LU16). Konstitutionsutskottet ansåg i sitt yttrande till lagutskottet över propositionen, i likhet med regeringen, att lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam, som begärts i då aktuella motioner, inte kan införas utan grundlagsändring. Lagutskottet delade motionärernas uppfattning att reklam med inslag av diskriminering i olika former var oacceptabel. Eftersom en laglig möjlighet att ingripa mot könsdiskriminerande reklam kräver en grundlagsändring som innebär inskränkningar i tryckfrihetens och yttrandefrihetens grundvalar borde dock, anförde utskottet, lagstiftning komma i fråga endast om detta framstår som det enda alternativet att komma till rätta med problemet. Förutom att lagstiftningsbehovet sålunda måste vara klarlagt borde vidare, enligt utskottet, krävas att den diskriminerande reklamen förekommer i sådan omfattning och är av sådan art att inskränkningar i tryckfriheten och yttrandefriheten oundgängligen är påkallade. Utskottet, som konstaterade att regeringen, enligt vad som anförts i propositionen, avsåg att följa utvecklingen på området, avstyrkte med det anförda bifall till de aktuella motionerna. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet har därefter, i huvudsak med hänvisning till riksdagens tidigare ställningstaganden och till näringslivets egenåtgärder på området, vid ett flertal tillfällen avstyrkt motionsyrkanden med krav på införande av lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam (se bl.a. bet. 1994/95:LU32, 1995/96:LU26, 1996/97:LU13, 1997/98:LU21, 1998/99:LU10 och 1999/2000:LU13).

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller frågan om införande av lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam vidhåller utskottet tidigare ställningstaganden. Motionerna 2000/01:L717 och 2001/02:L350 bör därför avslås.

När det sedan gäller de synpunkter på verksamheten inom ERK som förs fram i motion 2001/02:L227 bör erinras om att utskottet, vid behandlingen av regeringens proposition med förslag till ny marknadsföringslag våren 1995,

uttalade att rådets verksamhet var förtjänstfull (bet. 1994/95:LU16 s. 27). Utskottet kan för sin del inte finna att det framkommit någon omständighet som i dag motiverar en annan syn på verksamheten än den som utskottet gav uttryck för våren 1995. Utskottet delar alltså inte motionärernas uppfattning att det finns anledning att ifrågasätta om rådet tar sin uppgift på allvar.

I fråga om ERK:s sammansättning bör påpekas att det i stadgarna för rådet föreskrivs att en av ledamöterna bör vara konsumentrepresentant. Enligt vad utskottet har erfarit har också en av landets större konsumentorganisationer erbjudits plats i rådet. Mot denna bakgrund saknas enligt utskottets mening skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionen i denna del. Utskottet är inte heller berett att förorda något initiativ från riksdagens sida när det gäller frågan i vilken utsträckning även friande avgöranden bör offentliggöras eller ej.

Med det anförda föreslår utskottet att motion 2001/02:L227 skall avslås.

Reklam riktad till barn, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på åtgärder mot marknadsföring riktad mot barn och marknadsföring av krigs- och våldleksaker. Utskottet hänvisar i huvudsak till tidigare ställningstagande. *Jämför reservation nr 7 (v).*

Gällande rätt

Marknadsföringslagen (1995:450) innehåller inte några särskilda bestämmelser om reklam riktad till barn. I stället gäller lagens allmänna krav i 4 § att marknadsföring skall stämma överens med god marknadsföringssed och även i övrigt vara tillbörlig mot konsumenter och näringsidkare. Med god marknadsföringssed avses, enligt 3 §, god affärssed eller andra vedertagna normer som syftar till att skydda konsumenter och näringsidkare vid marknadsföring av produkter.

En viktig källa för uttolkningen av innebörden av 3 § marknadsföringslagen är Internationella Handelskammarens Grundregler för reklam. Enligt dessa får reklam inte utnyttja barns naturliga godtrogenhet eller ungdomars bristande erfarenhet och får inte utsätta deras lojalitetskänsla för påfrestning. Reklam som riktas till eller är ägnad att påverka barn eller ungdomar får inte heller innehålla framställning i ord eller bild som kan medföra fysiska skadeverkningar eller påverka dem negativt i psykiskt eller moraliskt avseende. Grundreglerna innehåller även råd om reklam till barn. Syftet med råden är att ge vägledning till annonsörer och utgöra utfyllnad vid tolkningen av vissa av artiklarna. I råden sägs bl.a. att reklam inte får innehålla direkta uppmaningar till barn att övertala andra att köpa den annonserade produkten åt dem. Särskild försiktighet skall visas så att reklamen inte vilseleder om storlek, värde, hållbarhet eller förmåga. Reklamen får inte ge uttryck för att barn som använ-

der en viss vara får ett socialt, fysiskt eller psykiskt övertag över andra barn i samma ålder som inte har eller använder samma vara eller att den som inte äger eller använder en produkt kommer i underläge.

Särskilda bestämmelser om reklam riktad till barn i TV-sändningar finns i 7 kap. radio- och TV-lagen (1996:844). Bestämmelserna bygger på det s.k. TV-direktivet (89/552/EEG). Enligt 7 kap. 4 § får reklam i en TV-sändning inte syfta till att fånga uppmärksamheten hos barn under tolv år. I sådan reklam får inte heller uppträda personer eller figurer som spelar en framträdande roll i program som huvudsakligen vänder sig till barn under tolv år. En handling som strider mot denna bestämmelse skall, enligt 10 kap. 7 § samma lag, anses vara otillbörlig vid tillämpningen av marknadsföringslagen. Av 7 kap. 7 § följer vidare att reklam inte får förekomma under eller omedelbart före eller efter ett program som huvudsakligen riktar sig till barn under tolv år. Förbudet är generellt och gäller för all TV-reklam oberoende av vilken produkt som marknadsförs.

Konsumentverket utfärdade i februari 1999 i samarbete med Näringslivets Delegation för Marknadsrätt tolkningsråd som hjälp vid tillämpningen av barnreklamförbudet.

Vad gäller marknadsföring av tobak får, enligt 14 § tobakslagen (1993:581), sådan inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk av tobak. Av Konsumentverkets riktlinjer för marknadsföring av tobak, (KOVFS 1998:7) framgår vidare att tobaksreklam inte får förekomma i skolor och andra utbildningsanstalter eller på platser som huvudsakligen besöks av personer under 20 år.

Även i alkohollagen (1994:1738) finns förbud mot marknadsföring riktad till barn.

Konsumentverket träffade år 1989 en överenskommelse med olika branschorganisationer som innebär att krigsleksaker och krigsspel inte får marknadsföras. Regeln gäller dock inte produkter som hänför sig till krig före år 1914 eftersom sådana produkter i första hand kan betraktas som samlarobjekt. Modellbyggsatser i form av soldater och krigsmiljöer får inte heller marknadsföras.

Motionerna

I motion 2001/02:L362 av Catherine Persson och Anita Jönsson (båda s) anför att marknadsföringen som vänder sig till barn blir allt aggressivare och mer omfattande, exempelvis genom utdelning av leksaker, gratiserbjudanden, tidningsutskick och pysselaktiviteter. I motionen konstateras att marknadsföringslagen, till skillnad från radio- och TV-lagen, saknar särskilda bestämmelser som förbjuder marknadsföring riktad till barn. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att regeringen skall ges i uppdrag att ta initiativ till en översyn av marknadsföringslagen i syfte att lagen skall ge barn och unga konsumenter ett bättre skydd vid marknadsföring.

Monica Green och Christina Axelsson (båda s) anför i motion 2001/02:K370 att undersökningar visar att det svenska folket har en mycket

negativ inställning till barnreklam. Motionärerna begär därför ett tillkännagivande om att regeringen noga skall följa utvecklingen av hur barn utsätts för och påverkas av riktad reklam (yrkande 2). I motionen begärs också ett tillkännagivande om behovet av en ökad medvetenhet om reklamens inverkan, nya regler och lagar som ser till barnets bästa (yrkande 3).

I motion 2001/02:So495 av Matz Hammarström m.fl. (mp) anser motionärerna att mycket av den reklam som riktar sig till barn och ungdomar tänjer gränserna för vad som är utnyttjande och innebär ett exploaterande av barnen. Detta måste, enligt motionärerna, uppmärksammas och åtgärder vidtas för att vuxenvärlden skall bli trovärdig i sin kamp mot exploatering av barn. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda (yrkande 20). Ett motsvarande motionsyrkande framförs i motion 2000/01:Sf274 av Matz Hammarström m.fl. (mp) (yrkande 38).

I motion 2000/01:L716 av Monica Green m.fl. (s) anföras att den överenskommelse om marknadsföring av krigsleksaker som träffats mellan Konsumentverket och leksaksbranschen inte längre efterlevs och att det därför behövs åtgärder för att komma till rätta med den krigshysteri som, enligt motionärerna, råder i leksaksbutikerna. I motionen begärs ett tillkännagivande om vad som anförts om krigsleksaker.

Utskottets ställningstagande

Utskottet erinrar att marknadsföringslagen har generell räckvidd och att lagen är tillämplig på alla former av kommersiella marknadsföringsåtgärder och oavsett målgrupp för marknadsföringen. Vid lagens tillkomst våren 1995 uttalade utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1994/95:LU16, med anledning av några motionsyrkanden, att det inte borde komma i fråga att i marknadsföringslagen ta in regler med särskilda krav på marknadsföringen av vissa närmare angivna varor och tjänster.

Enligt utskottets mening kan ett liknande synsätt anläggas när det gäller kravet i motion 2001/02:L362 på införande av särskilda regler i marknadsföringslagen om marknadsföring riktad till en viss grupp konsumenter, nämligen barn. Därtill kommer att det kan diskuteras om sådana regler, i vart fall om de utformas som ett förbud motsvarande 7 kap. 4 § radio- och TV-lagen, skulle vara förenliga med gemenskapsrätten. Till saken hör också att motionsspörsmålet har ett nära samband med den pågående beredningen av grönboken om det framtida konsumentskyddet inom EU, vars resultat bör avvaktas.

I fråga om övriga motioner rörande marknadsföring och barn kan utskottet inte finna att det skulle föreligga någon avgörande motsättning mellan motionärerna och inriktningen på regeringens arbete i frågan. Inte minst gäller detta frågan om TV-reklam till barn, en fråga som gavs stor uppmärksamhet under det svenska ordförandeskapet i EU våren 2001.

Med det anförda föreslår utskottet att motionerna 2000/01:Sf274 yrkande 38, 2001/02:L362, 2001/02:K370 yrkandena 2 och 3, och 2001/02:So495 yrkande 20 skall avslås.

När det sedan gäller frågan om marknadsföring av krigs- och våldsleksaker som tas upp i motion 2000/01:L716 påminner utskottet om att ett motsvarande motionsyrkande avstyrktes våren 2000 i det av riksdagen godkända betänkandet 1999/2000:LU5. Utskottet uttalade därvid att det är angeläget att barn och ungdom inte tillhandahålls leksaker, spel och liknande produkter som på olika sätt förhårligar krig och annat våld. Det är vidare, anförde utskottet, av stor vikt att marknadsföringsåtgärder som riktas mot barn och ungdom inte utformas så att åtgärderna för tankarna till våld. Utskottet förutsatte att regeringen och berörda myndigheter noga följer utvecklingen på området och återkommer med konkreta åtgärder om detta skulle visa sig erforderligt.

De uttalanden som utskottet gjorde våren 2000 äger alljämt giltighet. Utskottet finner därför inte skäl att förorda någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motion 2000/01:L716, som bör avslås.

Marknadsföring av lotter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som rör abonnemangssystem avseende lotter. Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete.

Motionen

I motion 2000/01:L718 av Rolf Olsson m.fl. (v) påpekas att det numera förekommer att lotter säljs genom abonnemang. Marknadsföringen av sådana abonnemangssystem är ofta, menar motionärerna, mycket lockande och intensiv, vilket har visat sig medföra problem för många människor som har svårt att tacka nej och än mindre avbryta ett sådant åtagande. Motionärerna begär ett tillkännagivande om att regeringen skall ge Konsumentverket i uppdrag att utreda omfattningen av skadeverkningarna av abonnemangssystem avseende lotter.

Pågående arbete

Regeringen gav i oktober 2001 Folkhälsoinstitutet i uppdrag att utarbeta ett förslag till handlingsprogram för att motverka spelberoende samt att minska de skadliga effekterna av överdrivet spelande. Till grund för handlingsprogrammet skall Folkhälsoinstitutet, enligt uppdraget, analysera och beskriva behovet av vård, behandling och annat stöd till spelberoende samt analysera olika faktorer som kan bidra till överdrivet spelande och utvecklande av spelberoende.

I uppdraget ingår också att analysera vilken betydelse spelbolagens marknadsföring kan ha för risken att spelberoende utvecklas. Folkhälsoinstitutet skall i sitt arbete samråda med Lotteriinspektionen, Konsumentverket, före-

trädare för kommun och landsting samt annan sakkunskap på området. Uppdraget skall redovisas för regeringen senast den 1 januari 2003.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att det pågår ett utredningsarbete som ligger väl i linje med motionsönskemålet. Det pågående arbetet bör inte föregripas genom något uttalande eller annan åtgärd från riksdagens sida. Utskottet föreslår därför att motion 2000/01:L718 skall avslås.

Resegarantilagen

Utskottets förslag i korthet

Ett motionsyrkande med önskemål om en översyn av resegarantilagen bör avslås. Utskottet hänvisar till en aviserad proposition med förslag till ändringar i resegarantilagen.

Gällande rätt

Den första resegarantilagstiftningen, lagen d. 9 juni 1967 om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet, trädde i kraft den 1 juli 1967 (prop. 1967:106, 3LU42, rskr. 295). Lagen ersattes den 1 juli 1972 av den nu gällande resegarantilagen (1972:204) (prop. 1972:92, bet. NU 30, rskr. 193).

Resegarantilagen har som syfte att ge konsumenter på reseområdet ett skydd mot förluster som en researrangörs betalningsinställelse eller betalningsoförmåga kan medföra. För att åstadkomma detta skydd skall de företag som anordnar eller förmedlar resor som omfattas av resegarantilagen ställa säkerhet för sin verksamhet. Säkerheten skall ställas innan resorna marknadsförs och gälla för ett belopp som Kammarkollegiet bestämmer med hänsyn till reseverksamhetens art och omfattning.

Beloppet skall uppgå till minst 200 000 kr för arrangörer av paketresor och för återförsäljare av paketresor som anordnas utanför Sverige. För övriga återförsäljare av paketresor skall beloppet uppgå till minst 50 000 kr. Beloppen har varit oförändrade sedan lagens tillkomst år 1972. Om det föreligger särskilda skäl får Kammarkollegiet fastställa säkerheten till ett lägre belopp eller helt efterge kravet på säkerhet. Säkerheten skall, om inte Kammarkollegiet medger annat, bestå av en betalningsutfästelse, utfärdad av bank eller försäkringsbolag, som fullgörs vid anfordran.

De resor som omfattas av resegarantilagen är paketresor enligt lagen (1992:1672) om paketresor. För att utgöra en paketresa måste ett arrangemang innehålla minst två av följande moment nämligen 1. transport, 2. inkvartering eller 3. en annan turisttjänst som utgör en väsentlig del av arrangemanget, men som inte är direkt knuten till transport eller inkvartering. Som ytterligare villkor gäller att arrangemanget skall vara minst 24 timmar eller inbegripa övernattnings samt att arrangemanget skall säljas eller mark-

nadsföras till ett gemensamt pris. Begreppet paketresa kan således innefatta även arrangemang som inte innehåller en resa, exempelvis inkvartering i förening med en turisttjänst.

Kammarkollegiet har, i fråga om företag som arrangerar paketresor utan transportmoment, gjort ett undantag från huvudprincipen att säkerheten skall vara individuell för varje företag och godtagit gemensamma, schablonmässigt beräknade säkerheter, utställda av vissa branschorganisationer. Säkerhetens storlek bestäms i sådana fall på så sätt att den minst skall täcka den högsta enskilda månadsomsättningen hos ett företag som omfattas av den gemensamma säkerheten.

Bestämmelser på EU-nivå om resegarantier finns i rådets direktiv 90/314/EEG av den 13 juni 1990 om paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang, det s.k. paketresedirektivet. Direktivet är genomfört i svensk rätt genom bl.a. resegarantilagen och paketreselagen. För närvarande pågår överväganden inom kommissionen inför en eventuell översyn av direktivet.

Motionen

I motion 2001/02:L293 av Lena Ek och Margareta Andersson (båda c) erinras om att resegarantilagen även är tillämplig på små reseföretag som arrangerar paket där kunden ordnar resan själv, exempelvis med egen bil eller med utnyttjande av kollektivtrafik. För dessa företag innebär, anfördes det i motionen, resegarantilagens krav på ställande av säkerhet att kapital binds upp i onödan, i stället för att kunna användas till att utveckla verksamheten. Motionärerna begär ett tillkännagivande som går ut på att resegarantilagen bör bli föremål för en översyn med inriktningen att olika regler skall gälla för olika typer av reseföretag.

Utskottets ställningstagande

Regeringen tillkallade i september 1998 en särskild utredare med uppgift att utvärdera resegarantisystemet, att analysera om systemet bör ändras och, om så var fallet, lämna förslag till ny lagstiftning på området (dir. 1998:78). Utredaren redovisade sitt uppdrag i december 1999 i betänkandet (SOU 1999:140) Ett nytt resegarantisystem. Regeringen har aviserat en proposition i ämnet till senare delen av mars 2002.

Enligt utskottets mening bör den aviserade propositionen inte föregripas genom något särskilt uttalande från riksdagens sida. Utskottet föreslår därför att motion 2001/02:L293 skall avslås.

Nätverksförsäljning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som rör s.k. nätverksförsäljning. Utskottet hänvisar till pågående arbete inom EU. *Jämför reservation nr 8 (kd).*

Allmän bakgrund

Med nätverksförsäljning, eller multi level marketing (MLM), avses ett sätt att organisera direktförsäljning av varor och tjänster som innebär att distributionen sker genom ett nätverk av oberoende direktsäljare. Från nätverksförsäljning bör skiljas s.k. pyramidförsäljning, som är förbjuden enligt lotterilagen (1994:1000).

I Sverige finns för närvarande inte någon särskild lagstiftning som gäller förhållandet mellan direktsäljare och företag. Däremot är lagen (2000:274) om distansavtal och hemförsäljning tillämplig på vissa former av nätverksförsäljning när det gäller förhållandet mellan säljare och konsument.

Inom Europafederationen för direkthandelsföreningar (FEDSA) har man fastställt etiska regler för direktförsäljning till konsumenter. I de etiska reglerna finns bl.a. regler om direktsäljarens uppträdande mot konsumenter, ånger- och returrätt, garantier, värvning av kunder. FEDSA har även fastställt etiska regler vad gäller förhållandet mellan direktsäljare och företag, mellan olika direktsäljare och mellan olika företag. Dessa etiska regler innehåller bl.a. regler om information, avgifter och upphörande av avtal.

Motionen

I motion 2000/01:L708 av Ragnwi Marcelind (kd) anförs att det är viktigt att ett nytt regelverk om nätverksförsäljning inte bygger in hinder i den fria handel som utgör basen för all näringsverksamhet. Enligt motionären bör ett framtida regelverk på området ta hänsyn till vissa i motionen närmare angivna kriterier, bl.a. att en distributör skall kunna avsluta ett avtalsförhållande utan uppsägningstid, att ångerfrist och returrätt säkerställs, att viss inkomst eller löfte om inkomst inte förespeglas, att regelverket inte blir alltför detaljerat och att det harmoniseras med framtida lagstiftning på området inom EU. Motionären begär ett tillkännagivande om behovet av ett regelverk för nätverksförsäljning (yrkande 1) och att en sådan lagstiftning bör ta hänsyn till de i motionen närmare angivna kriterierna (yrkande 2).

Pågående arbete

Som redovisas i motionen har den rättsliga regleringen av nätverksförsäljning under senare år uppmärksammats på såväl nordisk som europeisk nivå. År 1998 påbörjades inom kommissionen en revidering av hemförsäljningsdirektivet. Som ett led i detta arbete lades i november 1999 fram rapporten Door to door selling – Pyramid selling – Multi level marketing, som utarbetats av en

forskargrupp på kommissionens uppdrag. I rapporten diskuteras bl.a. huruvida hemförsäljningsdirektivet bör samordnas med distansavtalsdirektivet och om det bör införas särskilda regler i direktivet för nätverksförsäljning.

Vidare bör nämnas att en arbetsgrupp inom ramen för Nordiska ministerrådet hösten 2000 presenterat rapporten Pyramidespil og Multi-level Marketing (TemaNord 2000:509). I rapporten behandlas olika konsumenträttsliga problem som kan vara förknippade med nätverksförsäljning och gränsdragningsproblematiken mellan sådan försäljning och pyramidförsäljning.

Nätverksförsäljning har även aktualiserats i den grönbok om den framtida konsumentpolitiken som lades fram av kommissionen i oktober 2001, KOM (2001) 531. I grönboken nämns nätverksförsäljning som ett exempel på ett rättsområde där regleringen i hög grad skiftar mellan medlemsländerna vilket, enligt grönboken, påverkar möjligheterna att bedriva gränsöverskridande nätverksförsäljning negativt.

Utskottets ställningstagande

I avvaktan av resultatet av det pågående arbetet på EU-nivå är utskottet inte berett att förorda något uttalande från riksdagens sida vad gäller behovet och den närmare utformningen av den i motionen efterfrågade lagstiftningen. Motion 2000/01:L708 bör därför avslås.

Diskriminering av konsumenter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på åtgärder mot diskriminering vid fastighetsförmedling och vid kreditprövning. Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete och till att motionsspörsmålen har uppmärksamats av berörda myndigheter. *Jämför reservation nr 9 (v).*

Allmän bakgrund

Inom straffrätten finns i 16 kap. 9 § brottsbalken en bestämmelse som direkt riktar sig mot olika typer av diskriminering. Enligt denna bestämmelse är det straffbart för en näringsidkare att i sin verksamhet diskriminera någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung, trosbekännelse eller på grund av homosexuell läggning genom att inte gå honom till handa på de villkor som näringsidkaren tillämpar i förhållande till andra. Utöver diskrimineringslagstiftningen inom arbetslivet saknas i svensk rätt särskild civilrättslig lagstiftning mot diskriminering.

Regeringen tillkallade i juni 1999 en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av bestämmelsen om olaga diskriminering i 16 kap. 9 § brottsbalken (dir. 1999:49). Utredningen antog namnet 1999 års diskrimineringsutredning. I uppdraget ingick bl.a. att ta ställning till och belysa skälen för respek-

tive emot en straffrättslig reglering respektive annan slags reglering med förbud mot diskriminering. Genom tilläggsdirektiv den 8 februari 2000 begränsades uppdraget till att endast bestå i att övergripande redovisa utredningens resultat och ställningstagande i de frågor uppdraget avsett och lämna förslag till inriktning på det fortsatta arbetet på området (dir. 2001:14). Uppdraget redovisades i juni 2001 i betänkandet (SOU 2001:39) Ett effektivt diskrimineringsförbud. Utredningen förespråkar i betänkandet bl.a. att det straffrättsliga diskrimineringsförbudet skall ersättas med ett civilrättsligt förbud mot diskriminering.

Genom regeringsbeslut den 31 januari 2002 tillkallades en parlamentarisk utredning med uppdrag att bl.a. överväga en gemensam lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden och att överväga om det finns skäl att ersätta straffbestämmelsen i 16 kap. 9 § BrB med någon annan typ av reglering (dir. 2002:11). Uppdraget skall redovisas senast den 1 december 2004.

Genom Amsterdamfördraget, som trädde i kraft den 1 maj 1999, infördes en ny artikel 13 i EG-fördraget som ger rådet befogenhet att, inom ramen för de befogenheter fördraget ger gemenskapen, vidta lämpliga åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av kön, ras, etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. Med stöd av denna artikel beslutade rådet den 29 juni 2000 ett direktiv om genomförande av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung (2000/43/EG). Rådet beslutade vidare den 27 november 2000 ett direktiv om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (2000/78/EG). Utöver nu nämnda direktiv antog rådet samma dag även en handlingsplan mot diskriminering för åren 2001–2006.

Regeringen tillkallade i december 2000 en särskild utredare med uppgift att lämna förslag till hur direktiven skall genomföras i svensk rätt, Diskrimineringsutredningen 2001 (dir. 2000:106). Uppdraget skall redovisas senast i juli 2002.

Diskriminering vid fastighetsförmedling

Den 1 oktober 1995 trädde en ny fastighetsmäklarlag (1995:400) i kraft. Lagen, som ersatte 1984 års lag i ämnet, syftar i första hand till att förstärka skyddet för enskilda som anlitar fastighetsmäklare och är, på samma sätt som den gamla lagen, tvingande.

Fastighetsmäklarlagen innehåller flera civilrättsliga regler som tar sikte på hur en fastighetsmäklare skall utföra sitt förmedlingsuppdrag. Den grundsyn som genomsyrar flera av dessa regler är att mäklaren skall uppträda som en i princip opartisk mellanman, som både köpare och säljare skall kunna ha förtroende för. Enligt 12 § gäller en grundläggande skyldighet för fastighetsmäklare att utföra sitt uppdrag omsorgsfullt och att i allt iakttä god fastighetsmäklarsed. Fastighetsmäklaren skall därvid tillvarata både säljarens och köparens intresse.

Innebörden av begreppet god fastighetsmäklarsed är, i likhet med vad som gällde tidigare enligt 1984 års fastighetsmäklarlag, inte definierad i lagen. Av förarbetena till såväl 1984 års lag som nu gällande fastighetsmäklarlag framgår dock att man vid tolkningen av begreppet i första hand får söka vägledning i vad som allmänt anses som god sed i affärsförhållanden, etiska regler som tillämpas av de etablerade mäklarorganisationerna, riktlinjeöverenskommelser mellan Konsumentverket och mäklarorganisationer, organisationernas rekommendationer till sina medlemmar samt rättspraxis (prop. 1983/84:16 s. 36 f, prop. 1994/95:14 s. 40 f).

Tanja Linderborg m.fl. (v) anför i motion 2000/01:L703 att fastighetsmäklarlagen inte erbjuder någon lämplig lösning för att förhindra att fastighetsmäklare diskriminerar en person på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, kön och sexuell läggning. Motionärerna anser att det är uppenbart att diskriminering inom fastighetsmäklarbranschen strider mot god fastighetsmäklarsed. Det kan därför, anføres det i motionen, finnas skäl att överväga att ändra 12 § fastighetsmäklarlagen på så sätt att rekvisitet god fastighetsmäklarsed kompletteras med ett diskrimineringsförbud. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

Enligt vad utskottet har inhämtat har motionsspörsmålet uppmärksamats av både Diskrimineringsombudsmannen och Fastighetsmäklarnämnden, som nyligen tagit initiativ till överläggningar i frågan med mäklarorganisationerna. Dessa överläggningar har, enligt uppgift, lett fram till att det inom två av de större mäklarorganisationerna nu föreligger förslag om att införa förbud mot diskriminering i organisationernas etiska regler. Avsikten är att förslagen skall behandlas av respektive organisations beslutande organ senare under våren 2002.

Som behandlats inledningsvis i detta avsnitt pågår också ett brett upplagt utredningsarbete som ligger väl i linje med den frågeställning som tas upp i motionen.

Mot bakgrund av vad som nu har redovisats saknas enligt utskottets mening skäl för riksdagen att för närvarande vidta någon åtgärd med anledning av motion 2000/01:L703. Utskottet föreslår därför att motionen skall avslås.

Diskriminering vid kreditprovning

I konsumentkreditlagen (1992:830) finns bestämmelser om krediter som är avsedda huvudsakligen för enskilt bruk och som lämnas eller erbjuds en konsument av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. Lagen saknar ett uttryckligt krav på att kreditprovning skall ske vid lämnande av kredit. Enligt 5 § skall dock näringsidkaren i sitt förhållande till konsumenten iaktta god kreditgivningssed och därvid ta till vara konsumentens intresse med tillbörlig omsorg. Av förarbetena till lagen framgår att i detta ligger normalt att göra en seriös kreditprovning innan kredit lämnas (prop. 1991/92:83, bet. LU28).

Av Finansinspektionens Allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden (FFFS 2000:2) framgår bl.a. att kreditprovning skall göras även om sä-

kerhet ställs, att prövningen skall syfta till att uppskatta kredittagarens framtida betalningsförmåga, att sedvanlig kreditupplysning bör inhämtas och att bedömningen av sökandens återbetalningsförmåga bör göras utifrån dennes inkomster, tillgångar, utgifter och skuldförhållanden.

I Konsumentverkets riktlinjer för tillämpningen av konsumentkreditlagen (KOVFS 2001:4) anges att kreditprövningen skall anpassas efter omständigheterna i varje enskilt ärende. Den kreditsökandes ekonomiska förutsättningar kan, enligt vad som anförs i riktlinjerna, normalt bedömas utifrån inkomst, skuldsättning, borgensåtaganden och regelbundna större utgifter för bostad, hushåll och liknande.

Bestämmelser om kreditupplysning finns i kreditupplysningslagen (1973:1173). Enligt 6 § denna lag får vissa känsliga uppgifter, bl.a. om en persons ras och etniska ursprung, inte behandlas i kreditupplysningsverksamhet.

I motion 2000/01:L713 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) kritiseras den kreditprövning som förekommer inom Telia. Enligt motionärernas uppfattning innebär Telias krav på presumtiva kunder i fråga om kreditvärdighet, vistelsetid i landet, nationalitet och ställande av säkerhet att det i praktiken är omöjligt för exempelvis utomnordiska flyktingar som nyligen fått uppehållstillstånd att skaffa ett telefonabonnemang. Motionärerna anser att regeringen antingen bör utnyttja sitt ägarinflytande i Telia för att ändra bolagets rutiner för kreditprövning eller överväga lagändringar som förhindrar indirekt diskriminering av invandrare som vill teckna telefonabonnemang. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

Enligt vad utskottet har erfarit har Diskrimineringsombudsmannen nyligen tagit initiativ till överläggningar med Telia angående formerna för bolagets kreditprövning vid tecknande av mobiltelefonabonnemang. Därtill kommer att också detta motionsfrågorområde innefattas i det pågående utredningsarbetet i fråga om den framtida utformningen av diskrimineringslagstiftningen.

Utskottet kan för närvarande inte se någon anledning för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motion 2000/01:L713 och föreslår därför att motionen skall avslås.

Borgensåtaganden

Utskottets förslag i korthet

Ett motionsyrkande med krav på en översyn av lagstiftningen rörande borgensåtaganden bör avslås. Utskottet förutsätter att regeringen verkar för att berörda myndigheter följer frågan och vidtar de åtgärder som kan visa sig erforderliga. *Jämför reservation nr 10 (v).*

Gällande rätt

Med ett borgensåtagande avses ett löfte av en eller flera personer att betala en skuld för någon annan om denne inte fullgör sina skyldigheter mot kreditgivaren. Borgen kan även ingås till säkerhet för fullgörande av en annan prestation än betalning av en kredit.

Grundläggande bestämmelser om borgen finns i 10 kap. 8–12 §§ handelsbalken. Borgen förekommer i två huvudformer, proprieborgen och enkel borgen. Vid proprieborgen kan fordringsägaren enligt 10 kap. 9 § handelsbalken omedelbart kräva vem han eller hon vill av borgensmännen eller låntagaren. Av 10 kap. 8 § handelsbalken framgår att enkel borgen innebär att borgensmannen blir betalningsskyldig först sedan man kunnat konstatera att låntagaren inte kan fullgöra sina förpliktelser. Borgensåtagandet kan vara obegränsat till beloppet och således avse låntagarens samtliga skulder. Det kan också vara begränsat på olika sätt. Ofta ingås borgen för en och samma skuld av flera borgensmän. Dessa svarar därvid, enligt 10 kap. 11 § handelsbalken, solidariskt för skulden. Utöver bestämmelserna i 10 kap. handelsbalken har reglerna om borgen i huvudsak utvecklats genom praxis.

I 2 kap. 13 § bankrörelselagen (1987:617) föreskrivs att kredit inte får lämnas i bankrörelse annat än mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Bestämmelsen infördes år 1933 till följd av Kreugerkraschen. År 1984 infördes i samma bestämmelse en möjlighet för bankerna att avstå från säkerhet om den kan anses obehövlig eller om det annars föreligger särskilda skäl för det (prop. 1983/84:146, bet. NU 1983/84:33, rskr. 365).

I huvudsak motsvarande bestämmelser finns bl.a. i 3 kap. 6 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse. I fråga om ställande av säkerhet för fullgörande av andra avtal än kreditavtal som omfattas av bankrörelselagen, exempelvis hyresavtal och avtal om telefonabonnemang, finns inga särskilda bestämmelser som reglerar under vilka förutsättningar borgen skall eller får krävas.

Motionen

Carina Hägg (s) anför i motion 2000/01:L710 att borgensinstitutet visserligen fyller en viktig funktion för personer som behöver kredit. Samtidigt förekommer det, anför det i motionen, att bostadsföretag, telefonbolag och banker utnyttjar möjligheten att kräva borgen på ett, enligt motionärens uppfattning, oacceptabelt sätt som innebär att kreditrisken flyttas över från kreditgivaren till låntagarens släkt och vänner. I motionen begärs ett tillkännagivande om att lagstiftningen rörande borgensåtaganden bör ses över.

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller borgen vid tecknande av hyresavtal erinrar utskottet om att den som har gått i borgen för en hyresgäst har enligt 12 kap. 28 a § jordabalken rätt att säga upp sitt åtagande så att det upphör efter viss tid. Bestämmel-

sen infördes genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juni 1998 (prop. 1997/98:46, bet. BoU7).

I den då aktuella propositionen diskuterades huruvida det över huvud taget borde vara tillåtet att kräva borgen vid hyresavtal avseende hyreslägenheter. Regeringen kom fram till att denna möjlighet borde behållas. Om en sådan möjlighet inte fanns skulle nämligen, anfördes det i propositionen, vissa hyresgäster, särskilt unga eller hyresgäster med svag ekonomi, få betydande svårigheter att erhålla hyresbostad. Det var vidare, enligt regeringens bedömning, rimligt att en hyresvärd kan skaffa sig en särskild säkerhet för att en hyresgäst fullgör sina skyldigheter, om det finns anledning att ifrågasätta hyresgästens förmåga i detta hänseende. Regeringen var inte heller beredd att föreslå några inskränkningar i möjligheterna att kräva borgen. Bostadsutskottet delade i sitt av riksdagen godkända betänkande 1997/98:BoU7 regeringens uppfattning i frågan.

Lagutskottet har, från sina utgångspunkter, inte någon annan uppfattning än den bostadsutskottet givit uttryck för. Det nu sagda innebär dock inte att utskottet ställer sig avvisande till den grundläggande tanke som ligger bakom motionen, nämligen att borgen inte bör krävas slentrianmässigt och inte i sådana fall där det inte föreligger något behov av det. Enligt utskottets mening saknas skäl för riksdagen att ta initiativ till den av motionären begärda översynen. Utskottet förutsätter dock att regeringen uppmärksammar frågan och verkar för att berörda myndigheter vidtar de åtgärder som kan anses erforderliga.

Med det anförda föreslår utskottet att motion 2000/01:L710 skall avslås.

Konsumentskydd för tågresenärer

Utskottets förslag i korthet

Ett motionsyrkande med krav på åtgärder för att åstadkomma ett bättre konsumentskydd för tågresenärer bör avslås. Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete på området.

Motionen

I motion 2001/02:L340 av Mikael Johansson m.fl. (mp) anfördes att det i dag föreligger tydliga brister i konsumentskyddet för tågresenärer, bl.a. vad gäller frågor som ersättning vid förseningar, prissättning, reskomfort, tillgänglighet för funktionshindrade och information. Det finns inte heller, anser motionärerna, någon myndighet som ansvarar för att systematiskt samla in, kartlägga och analysera konsumentproblem som tågresenärer ställs inför. I motionen begärs ett tillkännagivande om att Konsumentverket, i samarbete med Rikstrafiken, bör ges i uppdrag att se över situationen för resenärerna på den inter-regionala kollektiva persontrafiken.

Pågående arbete

Regeringen tillkallade genom beslut den 31 maj 2001 en särskild utredare med uppgift att göra en bred översyn av organisationen och lagstiftningen inom järnvägssektorn (dir. 2001:48). Utredningen har antagit namnet Utredningen om järnvägssektorns organisation m.m. I uppdraget ingår bl.a. att med utgångspunkt i konsumentintresset analysera möjliga utvecklingsvägar för såväl person- som godstrafiken på järnväg. Utredaren skall också se över myndighetsstrukturen inom järnvägssektorn och, mot bakgrund av denna översyn, lämna förslag avseende såväl den övergripande organisationen av myndigheterna som ansvarsfördelningen dem emellan. Uppdraget skall slutredovisas senast den 15 mars 2003.

Som påpekats i motionen publicerade Riksrevisionsverket (RRV) i juni 2001 revisionsrapporten Svagt konsumentskydd för tågresenär – myndigheterna saknar konsumentperspektiv (RRV 2001:21). I rapporten konstateras bl.a. att tågresenärerna ofta drabbas av vissa typproblem, exempelvis krångliga biljett- och bokningssystem, inställda tåg, förseningar och bristande samordning av tidtabeller, att konsumentskyddet för tågresenärer är sämre än på andra områden eftersom konsumenttjänstlagen inte är tillämplig inom järnvägssektorn, att myndighetsansvaret på området är splittrat, att myndigheternas övergripande mål inte har omsatts i konkreta åtgärder samt att de styrmedel som finns inte används för att tillvarata konsumenternas intressen.

Rapporten har, enligt vad utskottet erfarit, överlämnats av RRV till Utredningen om järnvägssektorns organisation m.m.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att det pågår utredningsarbete som ligger väl i linje med motionsönskemålet. Det pågående arbetet bör inte föregripas av riksdagen genom något uttalande eller annan åtgärd. Utskottet föreslår därför att motion 2001/02:L340 skall avslås.

Barnhjälmor

Utskottets förslag i korthet

Ett motionsyrkande med krav på införande av förbud mot försäljning av barnhjälmor utan utlösningsanordning i hakbandet bör avslås. Utskottet hänvisar till att ett sådant förbud inte torde vara rättsligt genomförbart, men framhåller samtidigt vikten av korrekt och tydlig information vid försäljning av barnhjälmor.

Allmän bakgrund

Rådets direktiv 89/686/EEG om personlig skyddsutrustning syftar till att säkerställa att bara sådan skyddsutrustning som uppfyller i direktivet närmare angivna grundläggande säkerhetskrav släpps ut på marknaden. Det är tillämp-

ligt på både personlig skyddsutrustning som används i arbetslivet och på sådan skyddsutrustning som används privat, exempelvis cykelhjälm. Direktivet är utformat i enlighet med EG:s harmoniseringsmetod för direktiv som reglerar produkters beskaffenhet samt provning och kontroll av produkter (produktdirektiv). EG-direktiv som har utformats enligt denna metod innehåller bindande, relativt allmänt hållna säkerhetskrav på produkterna i fråga. De tekniska specifikationerna, vilka skall säkerställa att produkterna uppfyller direktivens säkerhetskrav, utarbetas av europeiska standardiseringsorgan, exempelvis CEN. En standard behåller sin karaktär av frivillig överenskommelse, men får enligt direktiven den rättsverkan att produkter som har utformats enligt standarden förutsätts uppfylla standarden. Varje produktdirektiv innehåller också regler för hur en tillverkare eller en importör skall kunna visa att produkten uppfyller säkerhetskraven. Produkter som har visats uppfylla säkerhetskraven skall av tillverkaren eller importören förses med ett s.k. CE-märke.

Direktivet är genomfört i svensk rätt genom bl.a. lagen (1992:1326) om personlig skyddsutrustning för privat bruk. Enligt 4 § denna lag får en näringsidkare tillhandahålla personlig skyddsutrustning bara om den uppfyller sådana krav som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen föreskriver och som avser 1. skydd för hälsa och säkerhet, 2. utformning och 3. märkning och annan produktinformation. Produktsäkerhetslagen (1988:1604) är tillämplig även på sådana varor som omfattas av lagen om personlig skyddsutrustning och som uppfyller kraven enligt 4 § i lagen.

För småbarnshjälm gäller Europastandarden SS-EN 1080. Kännetecknande för denna standard är att hakbandet, som är grönfärgat, har en automatisk utlösningssystem. För andra cykelhjälm gäller standarden SS-EN 1078. När det gäller dessa hjälm får, enligt standarden, inte finnas någon utlösningssystem.

I de råd som Konsumentverket har publicerat inför köp av cykelhjälm till barn anges bl.a. att småbarnshjälmen är det bästa skyddet för små barn, i vart fall upp till sju års ålder, men även för något äldre barn.

Motionen

I motion 2001/02:L318 av Torgny Danielsson och Lisbeth Staaf-Igelström (båda s) anförs att det har hänt många tragiska hängningsolyckor på grund av att en del barnhjälm inte har en säkerhetsanordning som lossar hjälmen från barnets huvud om hjälmen fastnar i något. Det borde, anser motionärerna, vara en självklarhet att sådana hjälm inte får säljas i Sverige. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att det skall införas ett förbud mot att sälja barnhjälm som saknas säkerhetsutlösning.

Utskottets ställningstagande

Såvitt utskottet kan bedöma torde det inte vara förenligt med gemenskapsrätten att införa ett generellt förbud mot försäljning av en produkt som uppfyller en gällande standard. Utskottet kan således inte ställa sig bakom motionärer-

nas önskemål om ett försäljningsförbud avseende hjälmar som saknar utlösningensanordning.

Däremot vill utskottet framhålla vikten av korrekt och tydlig information vid marknadsföring och försäljning av hjälmar avsedda för barn. Utskottet förutsätter att inte minst branschorganisationerna tar ett stort ansvar i detta avseende.

Med det anförda föreslår utskottet att motion 2001/02:L318 skall avslås.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på införande av

- en särskild regel om betalningsfrist vid betalning av kontrollavgift vid olovlig parkering,
- konsumentbevakning av trädgårdsväxter och
- standardiserad färgsättning av mjölkkartonger.

Betalning av kontrollavgift vid olovlig parkering

Bestämmelser om kontrollavgift vid felparkering på privat tomtmark finns i lagen (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig parkering. Enligt 1 § denna lag får en markägare som upplåter ett område för parkering eller förbjuder parkering inom området under vissa förutsättningar ta ut en avgift, en s.k. kontrollavgift, om ett fordon parkerats i strid mot förbudet eller de villkor som ställts upp av markägaren.

Fordonets ägare och föraren svarar solidariskt för att kontrollavgiften betalas. Vill markägaren ta ut en kontrollavgift skall han ställa ut en betalningsanmaning, som antingen skall överlämnas till föraren eller fästas på fordonets vindruta. Lagen saknar regler om inom vilken tid betalning skall ske.

I motion 2001/02:L211 av Inger Lundberg (s) framhålls att många parkeringsföretag tillämpar en kortare betalningsfrist än 30 dagar och att det vid försevad betalning utgår en särskild avgift. Parkeringsföretagens korta betalningsfrister leder, enligt motionären, till onödigt höga avgifter och indrivningsärenden hos kronofogden, eftersom många hushåll betalar sina räkningar i samband med löneutbetalning. I motionen begärs ett tillkännagivande om behovet av en översyn av lagstiftningen i syfte att införa en regel om 30 dagars betalningsfrist vid den nu aktuella typen av skulder.

Av allmänna civilrättsliga principer följer att betalning skall ske vid anfordran om annat inte är avtalat, något som bl.a. framgår av 5 § lagen (1936:81) om skuldebrev, 49 § köplagen (1990:931) och 36 § konsumentköplagen (1990:932). Utskottet kan, från sina utgångspunkter, inte finna att det framkommit omständigheter som motiverar ett avsteg från denna princip i form av tvingande lagstiftning om en särskild betalningsfrist vid betalning av kontrollavgift. Motion 2001/02:L211 bör således avslås.

Konsumentbevakning av trädgårdsväxter

I motion 2000/01:MJ232 av Ronny Olander och Siw Wittgren-Ahl (båda s) framhålls att drygt två miljoner hushåll varje år beräknas köpa trädgårdsväxter för omkring en miljard kronor. Kvaliteten på de saluförda växterna är, menar motionärerna, svår att bedöma för den enskilde konsumenten, eftersom växterna normalt säljs långt innan de nått full storlek och många egenskaper, exempelvis bördighet, hårdighet och sjukdomsresistens, visar sig först så småningom. I motionen begärs ett tillkännagivande om att konsumentbevakningen av trädgårdsväxter skall jämföras med övervakningen av andra konsumentprodukter (yrkande 1).

Utskottet kan konstatera att miljö- och jordbruksutskottet i betänkande 2001/02:MJU17 alldeles nyligen har avstyrkt ett motsvarande motionsyrkande. Miljö- och jordbruksutskottet har därvid sammanfattningsvis hänvisat till verksamheten vid Statens växtsortnämnd, till den s.k. Trädgårdsnäringsfonden och till att det inom Statens lantbruksuniversitet bedrivs provodlingar på trädgårdsväxter för klimatet i norra Sverige.

Lagutskottet vill från sina utgångspunkter påpeka att konsumentköplagen (1990:932) är tillämplig också vid köp av trädgårdsväxter och finner inte skäl att förorda något annat ställningstagande till motionsspörsmålet än det som miljö- och jordbruksutskottet nyligen givit uttryck för.

Utskottet föreslår således att motion 2000/01:MJ232 yrkande 1 bör avslås.

Standardiserad färgsättning av mjölkförpackningar

Peter Pedersen (v) anser i motion 2000/01:L712 att det är ett irritationsmoment för landets mjölkkonsumenter att färgsättningen på olika mjölkprodukters kartonger varierar runt om landet. För att komma till rätta med detta problem föreslås i motionen att det bör införas en standardiserad färgsättning av mjölkkartongerna så att färgsättningen är lika i hela Sverige. I motionen begärs ett tillkännagivande om att Konsumentverket, Livsmedelsverket eller något annat organ bör ges i uppdrag att verka för standardiserad färgsättning av mjölkkartonger.

Utskottet delar inte motionärens uppfattning och föreslår att motion 2000/01:L712 skall avslås.

Reservationer

1. Distansavtalsdirektivet (punkt 1)

av Christel Anderberg, Henrik S Järrel, Elizabeth Nyström, Berit Adolfs-son och Petra Gardos (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Riksdagen bifaller därmed motionerna 2000/01:L714 och 2000/01:T717 yrkande 11.

Ställningstagande

Vi delar de uppfattningar rörande distansavtalsdirektivet och distansavtalslagen som förts fram i motionerna 2000/01:T717 och 2000/01:L714. Som motionärerna anfört är såväl direktivet som lagen förlegade och innebär i praktiken hinder mot e-handel. Varken konsumenter eller e-handelsföretag är nöjda med nuvarande ordning, och den tillväxtpotential som finns i e-handeln går med den nuvarande ordningen förlorad.

I sammanhanget bör påpekas att vi våren 2000 motsatte oss distansavtalslagen. Vad vi anförde i reservation 1 till lagutskottets betänkande 1999/2000:LU21 om farhågorna med den av regeringen då föreslagna lagstiftningen har nu besannats.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att regeringen omgående inom EU bör ta initiativ till en ändring av distansavtalsdirektivet i syfte att få till ett modernare och för e-handel, konsumenter och näringsliv ändamålsenligare direktiv. I avvaktan på vad resultatet av ett sådant initiativ kan bli bör regeringen överväga vilka ändringar i den nuvarande distansavtalslagen som kan göras inom ramen för nuvarande direktiv för att åstadkomma efterlängtade förenklingar och överlämna erforderliga lagförslag till riksdagen.

Vad som sålunda anförts bör riksdagen, med bifall till motionerna 2000/01:L714 och 2000/01:T717 yrkande 11, som sin mening ge regeringen till känna.

2. E-handelsdirektivet (punkt 2)

av Christel Anderberg, Henrik S Järrel, Elizabeth Nyström, Berit Adolfs-son och Petra Gardos (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:L343 yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Vi delar de synpunkter som förts fram i motion 2001/02:L343 när det gäller e-handelsdirektivets genomförande i svensk rätt. För det första är det, som närmare utvecklats i motionen, angeläget att operatörerna slipper straffrättsligt ansvar för eventuellt otillåtet innehåll i det material som de hanterar. En motsatt ordning skulle, enligt vår mening, leda till en ohållbar situation för svenska operatörer som då missgynnas i förhållande till utländska operatörer.

För det andra anser vi att man från regeringen sida bör införa en s.k. notice and take down-procedure i svensk rätt. Sådana regler syftar till att teleoperatörer och andra mellanhänder utan risk för skadeståndsskyldighet skall kunna avlägsna olaglig information samtidigt som den tjänstemottagare som tillhandahåller informationen ges möjlighet att få informationen återställd. En sådan ordning är, enligt vår mening, ett effektivt medel för att få bort otillåtet material från Internet, utan att mellanhänderna behöver åläggas ett ansvar för att själva bedöma huruvida ett visst material är lagligt eller inte. Såsom anförs i motionen bör ett sådant system administreras inom rättsväsendet eller av annan betrodd tredje man.

Vad som nu anförs i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion 2001/02:L343 yrkandena 2 och 3, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Elektronisk handel (punkt 3)

av Christel Anderberg, Henrik S Järrel, Elizabeth Nyström, Berit Adolfs-son och Petra Gardos (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Riksdagen bifaller därmed motionerna 2000/01:U623 yrkande 4, 2000/01:T717 yrkande 12 samt 2001/02:L343 yrkande 1 och avslår motionerna 2000/01:L720, 2000/01:T706, 2001/02:L349, 2001/02:T409 yrkande 1, 2001/02:T465 yrkande 9 och 2001/02:T466 yrkande 6.

Ställningstagande

Vi anser att de övergripande och principiella frågorna som tas upp i motionerna 2000/01:U623, 2001/02:T717 och 2001/02:L343 har hög angelägenhetsgrad, och tiden är nu mer än mogen för regeringen att ta ett internationellt och övergripande grepp på frågorna.

En viktig utgångspunkt för regeringen i sådant arbete är att människor skall känna tilltro till e-handel och lita på att önskade transaktioner kommer

till stånd på ett säkert sätt. Konsumenter och näringsidkare skall kunna lita på den digitala tekniken och uppleva den som lika säker som de traditionella sätten för avtals ingående. Regelverket bör vidare, som framhålls i motionerna, kännetecknas av förutsebarhet och vara rättssäkert. Därtill kommer att man från svensk sida bör undvika att göra lagstiftningen mer omfattande än vad som görs i omvärlden. Nationella särlösning har nämligen en menlig inverkan på konkurrensen och kan därmed inte vara i överensstämmelse med svenska konsumentintressen.

Med sådana utgångspunkter anser vi att den elektroniska handeln kan bidra till många välfärdsvinster för det svenska samhället.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna 2000/01:U623 yrkande 4, 2000/01:T717 yrkande 12 och 2001/02:L343 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

Övriga motioner påkallar, enligt vår mening, ingen riksdagens vidare åtgärd.

4. Elektronisk handel (punkt 3)

av Agne Hansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen.

Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:T465 yrkande 9 och avslår motionerna 2000/01:L720, 2000/01:U623 yrkande 4, 2000/01:T706, 2000/01:T717 yrkande 12, 2001/02:L343 yrkande 1, 2001/02:L349, 2001/02:T409 yrkande 1 och 2001/02:T466 yrkande 6.

Ställningstagande

Bland de motionsspörsmål som behandlas i förevarande avsnitt anser jag att de frågor som tas upp i motion 2001/02:T465 bör förtjäna särskild uppmärksamhet. Inte bara när det gäller handel utan också i fråga om offentliga tjänster finns med den digitala tekniken en oerhört stor utvecklingspotential. Som anförts i motionen ställer emellertid detta ett allt större krav på säkerhet. För att den enskilde medborgare skall våga ta del av utbudet av tjänster som numera finns att tillgå elektroniskt måste han eller hon kunna känna tillit till systemen.

Ett sätt att öka medborgarnas tillit skulle, enligt min mening, vara att införa ett system med elektroniska identitetskort, s.k. smarta kort. Med ett sådant system skulle medborgarna på ett tillförlitligt sätt kunna sköta sina kontakter med exempelvis myndigheter på ett säkert sätt. Handlingar och andra dokument skulle kunna undertecknas elektroniskt och få samma rättsverkan som ett egenhändigt undertecknande. Enligt min mening finns med ett sådant system oanade möjligheter till förenklingar och besparingar för såväl enskilda

som det allmänna, och regeringen bör verka för att man i Sverige påbörjar ett arbete med införande av ett system med elektroniska identitetskort.

Vad som sålunda anförs i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion 2001/02:T465 yrkande 9, som sin mening ge regeringen till känna.

Övriga motioner påkallar, enligt min mening, inte någon riksdagens vidare åtgärd.

5. Obeställd e-postreklam (punkt 4)

av Tanja Linderborg (v), Tasso Stafilidis (v) och Agne Hansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Riksdagen bifaller därmed delvis motionerna 2000/01:L609, 2000/01:L702 yrkandena 1 och 2, 2000/01:L709, 2000/01:L711, 2000/01:L719, 2001/02:L223 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:L275 och avslår motionerna 2000/01:L702 yrkande 3 och 2001/02:L223 yrkande 3.

Ställningstagande

Vi delar de synpunkter som förts fram i de nu aktuella motionerna och anser att regeringen i det pågående arbetet inom EU bör verka för en opt in-lösning, dvs. förbud mot att sända e-postreklam till konsumenter som inte förvägs samtyckt till sådan reklam.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med delvis bifall till motionerna 2000/01:L609, 2000/01:L702 yrkandena 1 och 2, 2000/01:L709, 2000/01:L711, 2000/01:L719, 2001/02:L223 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:L275, som sin mening ge regeringen till känna.

Ställningstagandet innebär att det inte behövs något nationellt spärregister varför motionerna 2000/01:L702 yrkande 3 och 2001/02:L223 yrkande 3 bör avslås.

6. Andra åtgärder mot könsdiskriminerande reklam (punkt 6)

av Tanja Linderborg och Tasso Stafilidis (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:L227.

Ställningstagande

I likhet med vad som anförts i motion 2001/02:L227 konstaterar vi att det alltfjämt i stor omfattning förekommer könsdiskriminerande reklam, en situation som enligt vår mening är oacceptabel.

Vi delar motionärernas uppfattning att regeringen nu bör ta initiativ till en dialog med Näringslivets Ethiska råd mot könsdiskriminerande reklam (ERK) i syfte att åstadkomma förändringar av rådets sammansättning och verksamhet. En sådan dialog bör, enligt vår mening, leda till dels att representanter för kvinno- och konsumentorganisationer bereds plats i rådet, dels att rådets samtliga avgöranden, dvs. även friande avgöranden, publiceras.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion 2001/02:L227, som sin mening ge regeringen till känna.

7. Reklam riktad till barn (punkt 7)

av Tanja Linderborg och Tasso Stafilidis (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen.

Riksdagen bifaller därmed motionerna 2000/01:Sf274 yrkande 38, 2001/02:L362, 2001/02:K370 yrkandena 2 och 3 samt 2001/02:So495 yrkande 20.

Ställningstagande

Vi delar motionärernas kritik mot nuvarande förhållanden när det gäller reklam som riktas mot barn. Som framhållits i motionerna blir reklamen allt aggressivare och mer omfattande, och i vissa fall kan man tala om att barnen är utsatta för ett kommersiellt exploaterande. Enligt vår mening är åtgärder påkallade för att bromsa denna utveckling. Vad som i första hand bör komma till stånd är en kartläggning av den nuvarande marknadsföringslagstiftningen i syfte att utröna om den från ett barnperspektiv har en ändamålsenlig utformning. Om en sådan kartläggning skulle visa att det är påkallat med exempelvis en särskild bestämmelse i marknadsföringslagen i syfte att skydda barn utgår vi från att regeringen återkommer till riksdagen med erforderliga lagförslag.

Vad som anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna 2000/01:Sf274 yrkande 38, 2001/02:L362, 2001/02:K370 yrkandena 2 och 3 samt 2001/02:So495 yrkande 20, som sin mening ge regeringen till känna.

8. Nätverksförsäljning (punkt 11)

av Rolf Åbjörnsson och Kjell Eldensjö (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Riksdagen bifaller därmed motion 2000/01:L708.

Ställningstagande

Vi delar de synpunkter som förts fram i motion 2000/01:L708 och anser att det är viktigt att ett nytt regelverk för nätverksförsäljning inte bygger in hinder i den fria handeln som utgör basen för all näringsverksamhet. Ett framtida regelverk på området måste bl.a. ta hänsyn till att en distributör skall kunna avsluta ett avtalsförhållande utan uppsägningstid, att ångerfrist och returrätt säkerställs, att viss inkomst inte utlovas eller förespeglas, att regelverket inte blir alltför detaljerat samt att det harmoniseras med framtida lagstiftning på området inom EU. Det får ankomma på regeringen att beakta detta i det pågående arbetet.

Vad som anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion 2000/01:L708, som sin mening ge regeringen till känna.

9. Kreditprövning (punkt 13)

av Tanja Linderborg och Tasso Stafilidis (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Riksdagen bifaller därmed motion 2000/01:L713.

Ställningstagande

I likhet med vad som anförts i motion 2000/01:L713 är vi kritiska mot den kreditprövning som förekommer inom Telia i samband med tecknande av telefonabonnemang. Företagets krav på presumtiva kunder i fråga om kreditvärdighet, vistelsetid i landet, nationalitet och ställande av säkerhet innebär att det i praktiken är omöjligt för exempelvis personer som nyligen fått uppehållstillstånd att skaffa sig en egen telefon.

Mot denna bakgrund anser vi att regeringen bör utnyttja sitt ägarinflytande i Telia för att få till stånd ändringar i bolagets rutiner. En annat sätt är att överväga lagändringar i syfte att förhindra diskriminering av invandrare som vill teckna telefonabonnemang.

Vad som anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion 2000/01:L713, som sin mening ge regeringen till känna.

10. Borgensåtaganden (punkt 14)

av Tanja Linderborg och Tasso Stafilidis (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Riksdagen bifaller därmed motion 2000/01:L710.

Ställningstagande

Vi delar de synpunkter som förts fram i motion 2000/01:L710. Enligt vår uppfattning förekommer det i alltför stor utstäckning att bostadsföretag, telefonbolag och banker kräver borgen varigenom kreditrisker på ett oacceptabelt sätt flyttas över till vänner och släktingar. Vi anser att det, inte minst från konsumenträttsliga utgångspunkter, finns skäl att se över nuvarande lagstiftning rörande borgen. Det får ankomma på regeringen att initiera ett sådant arbete.

Vad som anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion 2000/01:L710, som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Obeställd e-postreklam

av Rolf Åbjörnsson och Kjell Eldensjö (båda kd).

Vi ser med tillfredsställelse på att regeringen nu har ändrat inställning i fråga om opt in och att man i det pågående arbetet inom EU synes gå på den linje vi förordade våren 2000 i samband med att nuvarande bestämmelser infördes (se res. 2 i bet. 1999/2000:LU13).

Mot denna bakgrund har vi ansett att vi inte formellt behöver yrka bifall till de aktuella motionerna.

2. Lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam

av Tanja Linderborg och Tasso Stafilidis (båda v).

Vi delar motionärernas uppfattning att könsdiskriminerande reklam kommit att bli ett växande samhällsproblem. Vidare anser vi att det är oacceptabelt att kränkande sexuella anspelningar används i reklamen. Om inte näringslivets egenåtgärder leder till önskat resultat, utesluter vi inte att lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam på sikt bör komma till stånd. Vi har dock nu valt att inte formellt yrka bifall till motionerna 2000/01:L717 och 2001/02:L350 eftersom lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam inte kan införas utan grundlagsändring. En sådan genomgripande förändring är vi i nuläget inte beredda att stödja.

3. Marknadsföring av lotter

av Tanja Linderborg och Tasso Stafilidis (båda v).

Vi förutsätter att abonnemangssystem för lotter kommer att bli föremål för särskild behandling i det arbete som nu utförs av Folkhälsoinstitutet och ser därför inte tillräckliga skäl att formellt yrka bifall till motion 2000/01:L718.

4. God fastighetsmäklarsed

av Tanja Linderborg och Tasso Stafilidis (båda v).

Vi ser mycket positivt på det arbete som nu har inletts av regeringen, Diskrimineringsombudsmannen, Fastighetsmäklarnämnden och mäklarorganisationerna, vilket syftar till att förhindra diskriminering av konsumenter vid fastighetsförmedling.

Arbetet ligger väl i linje med önskemålen i motionerna 2000/01:L703 och 2000/01:L713, och vi har mot den bakgrunden inte funnit skäl att formellt yrka bifall till motionsyrkandena. Vi kommer emellertid att fortsättningsvis

noga följa det påbörjade arbetet och har för avsikt att återkomma om det inte skulle leda till önskvärt resultat.

5. Konsumentskydd för tågresenärer

av Tanja Linderborg och Tasso Stafilidis (båda v).

Eftersom vi förutsätter att önskemålen i motion 2001/02:L340 kommer att beaktas i det pågående utredningsarbetet har vi slutligen valt att inte formellt yrka bifall till motionen. Vi kommer dock att noga följa den fortsatta utvecklingen i fråga om konsumentskyddet på detta område.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2000/01

2000/01:L609 av Majléne Westerlund Panke (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbud för e-postreklam.

2000/01:L702 av Barbro Feltzing (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i marknadsföringslagen (1995:450) om s.k. önskad reklam enligt vad i motionen anförs.
2. Riksdagen begär att regeringen låter en utredning föreslå en ändring av den opt out-lösning som riksdagen fattat beslut om.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett nationellt spärregister snarast upprättas om yrkandena 1 och 2 inte vinner gehör.

2000/01:L703 av Tanja Linderborg m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i fastighetsmäklarlagen så att rekvisitet god fastighetsmäklarsed kompletteras med ett diskrimineringsförbud.

2000/01:L708 av Ragnwi Marcelind (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett regelverk för nätverksförsäljning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett sådant regelverk bör ta hänsyn till angivna kriterier.

2000/01:L709 av Carina Hägg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att konsumenten skall kunna göra ett aktivt val för att få reklam medan övriga hushåll besparas såväl pappersreklam- som e-postreklam.

2000/01:L710 av Carina Hägg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om översyn av borgensåtaganden.

2000/01:L711 av Tanja Linderborg m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att förbjuda oönskad reklam i form av elektroniska massutskick enligt vad i motionen anförs.

2000/01:L712 av Peter Pedersen (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för införandet av standardiserade färger vad gäller olika mjölkprodukters kartonger.

2000/01:L713 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att ta bort indirekt diskriminering av invandrade kvinnor och män som vill teckna telefonabonnemang.

2000/01:L714 av Karin Falkmer (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att e-handel inte särskiljs från annan handel i lagstiftningshänseende.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att särregleringar för handel och e-handel i Sverige försvårar endast för svensk handel och svenska konsumenter.

2000/01:L716 av Monica Green m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krigsleksaker.

2000/01:L717 av Carina Ohlsson och Elisebeht Markström (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om könsdiskriminerande reklam.

2000/01:L718 av Rolf Olsson m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen ger Konsumentverket i uppdrag att utreda vad i motionen anförs om omfattningen av skadeverkningarna vad beträffar abonnemangssystem för lotter.

2000/01:L719 av Sven Bergström (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ompröva den del av marknadsföringslagen som medger massutskick av önskad reklam.

2000/01:L720 av Göte Wahlström m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lagstiftning vid Internethandel.

2000/01:U623 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om elektronisk handel.

2000/01:Sf274 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barn, medier och stress.

2000/01:T706 av Kenneth Lantz (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om säkerhet och beskattning avseende elektronisk handel.

2000/01:T717 av Carl Bildt m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om omförhandling och justering av implementering av EG-direktiv på konsumentköpsområdet.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om digitala urkunder.

2000/01:MJ232 av Ronny Olander och Siw Wittgren-Ahl (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att konsumentbevakningen av trädgårdsväxter måste jämföras med övervakningen av andra konsumentprodukter.

Motioner från allmänna motionstiden 2001/02

2001/02:L211 av Inger Lundberg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betalningstider för parkeringsavgifter.

2001/02:L223 av Barbro Feltzing (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i marknadsföringslagen (1995:450) om s.k. oönskad reklam enligt vad i motionen anförs.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta en utredning föreslå en ändring av den opt out-lösning som riksdagen fattat beslut om.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett nationellt spärregister snarast upprättas om yrkandena 1 och 2 inte vinner gehör.

2001/02:L227 av Tanja Linderborg m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör initiera en dialog med Näringslivets etiska råd mot könsdiskriminerande reklam.

2001/02:L275 av Kjell Eldensjö m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen beslutar om ändring av lagen om obeställd e-postreklam (spam) med beaktande av vad som anförs i motionen.

2001/02:L293 av Lena Ek och Margareta Andersson (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning rörande resegarantilagen.

2001/02:L318 av Torgny Danielsson och Lisbeth Staaf-Igelström (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett förbud att försälja barnhjälm av alla slag som ej har säkerhetsutlösning vid hängningsolyckor.

2001/02:L340 av Mikael Johansson m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av situationen för resenärerna på den interregionala kollektiva persontrafiken i Sverige.

2001/02:L343 av Christel Anderberg m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svenska regler inte skall vara mer omfattande eller strängare än i övriga medlemsländer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om implementeringen av e-handelsdirektivet och dess konsekvenser för ansvarsbegränsning för otillåtet material.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om procedurer för s.k. Notice and Takedown.

2001/02:L349 av Göte Wahlström m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lagstiftning vid Internethandel.

2001/02:L350 av Carina Ohlsson och Monica Green (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om könsdiskriminerande reklam.

2001/02:L362 av Catherine Persson och Anita Jönsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om marknadsföringslagen och reklam riktad till barn.

2001/02:K370 av Monica Green och Christina Axelsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att noggrant följa utvecklingen av hur barn utsätts för och påverkas av riktad reklam.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ökad medvetenhet om reklamens inverkan, nya regler och lagar som ser till barnens bästa.

2001/02:So495 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hur barn exploateras i reklam och medier.

2001/02:T409 av Eva Flyborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om e-handel.

2001/02:T465 av Sven Bergström m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör påbörja arbetet med elektroniska identitetskort.

2001/02:T466 av Johnny Gylling m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att påskynda arbetet med elektroniska signaturer.